

**FILOSOFICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERSITY
PSYCHOLOGICKÝ ÚSTAV**

HUGO ŠIROKÝ - OSOBNOST A DÍLO

Autor :

Ing. Ivana Šebestíková

Vedoucí práce :

PhDr. Věra Machů

Brno 1997

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s využitím uvedené literatury

V Brně dne 21.4.1997

Marie Gledíková

Mé poděkování za pomoc při psaní této práce patří především paní dr. Haně Široké, za laskavost a vstřícnost, s jakou mě přijala. Děkuji také dr. V. Machů, dr. J. Martínkové, dr. M. Němcové, doc. K. Pločkovi, dr. L. Běťákovi a dr. J. Danovi.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Životopis PhDr. Huga Širokého.....	8
1.1. Dětství a dospívání.....	8
1.2. Doba vysokoškolských studií.....	10
1.3. Klinickým psychologem v psychiatrické léčebně v Opavě.....	18
1.4. Odborným psychologem v psychiatrické léčebně ve Šternberku; pedagogem na katedře psychologie v Brně.....	23
2. Psychoterapeutická práce.....	43
2.1. Studie k otázkám psychoterapie.....	43
2.1.1. Skupinová psychoterapie.....	43
2.1.2. Ke skupinové psychologické diagnostice a terapii neuróz.....	46
2.1.3. Psychoterapie v sociálním poli moderního člověka.....	53
2.1.4. Psychoterapie a psychologie.....	62
2.2. K psychoterapeutické práci Huga Širokého a jeho pracovnímu stylu.....	70
3. Práce ve Studijním a výcvikovém středisku.....	75
4. K metodologii práce.....	81
5. Bibliografický přehled prací Huga Širokého.....	84
5.1. Učební texty a monografie.....	84
5.2. Časopisecké práce, referáty a pod.....	85

6.	Souhrn.....	91
7.	Závěr.....	94
	Literatura.....	95

Úvod

Práci o životě a díle Huga Širokého si dovoluji uvést krátkým zamyšlením nad vývojem jejího obsahu.

Studium psychologie jsem mínila ukončit prakticky zaměřenou diplomovou prací, která by měla vztah k mému plánovanému budoucímu povolání klinického psychologa.

Během svého studia jsem v oblastech, které mě nejvíce zajímají a s kterými jsem se začala teprve seznamovat, tj. - psychoterapie, analytická psychologie C. G. Junga a psychologie umění, opakovaně "narážela" na jméno " Hugo Široký ". Měla jsem pocit určité spřízněnosti, protože " ten člověk se soustředí přesně na ty oblasti, které přitahují i mne, ale - kdo to vlastně je ?" Proto, když mně bylo nabídnuto téma diplomové práce " Hugo Široký - osobnost a dílo ", neváhala jsem a přijala. Přiznávám, že čistě ze sobeckých důvodů, neboť mi to připadalo jako dobrá příležitost tohoto psychologa a jeho práci hlouběji poznat.

Naše první " setkání " bylo v dubnu 1996 při promítání filmu " Psychodrama ", ve kterém jsem měla možnost vidět dr. Širokého při práci s pacienty. Postupně se mé "seznamování " prohlubovalo, hovořila jsem s jeho ženou, dr. Hanou Širokou, s lidmi, kteří k němu měli určitý vztah, studovala jsem jeho dílo. Musím říci, že mě jeho osobnost i jeho práce hluboce zaujaly a není doufám chybou, jestliže je to na následujících stránkách příliš zřetelné.

Mým původním úmyslem bylo, kromě životopisu, věnovat se v této práci vztahu Huga Širokého k Jungově analytické psychologii, ale musím sebekriticky připustit, že to byl nápad velmi troufalý a neskromný, neboť ve studiu analytické psychologie jsem jen pouhou začátečnicí a souhlasím se Širokým, že : " Opravdové proniknutí do oblastí, jimiž se zabývá analytická psychologie, není ovšem v žádném případě něčím, co by lahodilo rychle hořícímu plameni módního zájmu. Je teprve příslibem mnohaletého soustředění a zkušenosti " (Široký 1971, s.7).

Ke zpracování se nabízí velmi významná a přínosná monografie H. Širokého " Meze a obzory psychoanalýzy ", což je práce vyžadující a zasluhující si odborné kritické zhodnocení, které by samo tvořilo jistě obšírnou studii, ale to je - vzhledem k jejímu rozsáhlému kontextu a hlubokému filosofickému pozadí - úkol pro mne v současné době nespílitelný.

Okruh činnosti a zájmů H. Širokého je tak obrovský, že by se dalo o tom napsat několik prací; zajímavá by jistě byla psychologická studie jeho osobnosti, ale to už je úkol pro jiné badatele.

Tuto práci jsem se rozhodla rozdělit na několik částí.

V první části uvádím životopis Huga Širokého a referuji o některých jeho dílech.

V části druhé se zabývám psychoterapeutickou tematikou, neboť v této oblasti je jeho přínos významný (a mě také nejvíce zajímá), snažím se posoudit jeho studie k této

problematice a přiblížit jeho pojetí psychoterapie, jak v teoretické, tak i praktické rovině.

V části třetí připomínám jeho vysoce záslužnou a následování hodnou výcvikovou činnost se studenty psychologie.

Část čtvrtá se zabývá metodologickými postupy této práce.

Poslední částí je bibliografický přehled děl Huga Širokého.

V textu uvádím mnohé citace, neboť se domnívám, že názory různých autorů je nejdůležitější podat v jejich původním nezkresleném znění.

1. Životopis PhDr. Huga Širokého

1.1. Dětství a dospívání

Hugo Široký se narodil 25. dubna 1933 na severu Moravy, v průmyslovém městě Přerově. Rodiče, Žofie a Hugo Širocí byli drobnými živnostníky - pracovali ve vlastním obchůdku se smíšeným zbožím, otec byl v padesátých letech nucen přejít do strojírenské výroby. Hugo byl jejich jediným dítětem; což často - a snad si to můžeme dovolit předpokládat i v tomto případě - do jisté míry předurčuje postavení dítěte v rodině. Byl vychováván s velikou láskou a pečlivostí. Matka byla senzitivní, laskavá, velmi starostlivá, v péči o svého syna až úzkostlivá žena. Otec uplatňoval v Hugově výchově přísnost, důslednost a náročnost. Hugo Široký své rodiče velice ctil a po celou dobu svého života pečlivě dbal a nikdy neopomenul na pravidelné návštěvy svých rodičů a na korespondenci s nimi (Široká 1997, ústní sdělení).

Přemýšlivý chlapec, zahrabaný v knížkách, odmítl otcovu zálibu v Sokole. Ještě v obecné škole dostal fotoaparát a celé vybavení do temné komory, fotil a dělal si fotografie, maloval a studoval. Po pěti třídách obecné školy začal Hugo studovat na gymnáziu. Zprvu tichý, hodný chlapec stal se v pubertě individualistou. Neshodl se s profesory na přerovském gymnáziu a dojížděl pak na gymnázium do Lipníka nad Bečvou, kde byli ještě prvorepublikoví profesori (Široká 1997, ústní sdělení). Hugo Široký tak měl štěstí na kvalitní učitele, kteří mohli podněcovat a rozvíjet jeho nadání a schopnosti a prohlubovat nejen jeho zájem, ale i vědomosti v

oblastech, které jej nejvíce přitahovaly, tzn. ve filozofii, historii, literatuře, umění, ve studiu jazyků a v humanitních vědách vůbec. Hugo Široký později především oceňoval a rád vzpomínal na svého tehdejšího profesora dějepisu - evangelického teologa profesora Kučeru. I po absolvování gymnázia s ním udržoval kontakt (Široká 1997, ústní sdělení). Zdá se, že i pan profesor si bystrého a přemýšlivého studenta oblíbil a cenil, jak snad můžeme dedukovat ze Širokého zmínky o profesoru Kučerovi ve vzpomínce na docenta Konečného : "... Poznal jsem doc. Konečného na gymnáziu. Nikoliv sice " face to face ", ale ze stránek v časopise Psychologie a později z jeho próz a básní. Pokusil jsem se k němu proniknout s doporučujícím psaním jeho někdejšího kolegy a mého tehdejšího dějepisce prof. Kučery. Zastihl jsem ho ve dveřích pracovny v Černovicích, uprostřed pacientů, v návalu práce, připraveného pomáhat, zamyšleného a současně pozorného a účastného (dodnes se mi nepodařilo rozluštit, jakým způsobem dokáže to vše stihnout současně). Tehdy jsem si netroufal pomyslet na to, že pod jeho vedením podniknu první kroky do psychiatrické praxe a že budu mít příležitost setkávat se s ním častěji jako s neúnavným pracovníkem při upevňování pozic u nás mladé a venkoncem křehké vědní disciplíny, že mi bude dopřáno s ním strávit nejednu hodinu v přátelském ovzduší zamyšlení nad člověkem a jeho perspektivami " (Široký 1966, s.276). Záměrně zde citujeme poněkud delší pasáž, neboť si tróufáme z ní vyvodit tvrzení, že již za gymnaziálních studií se Široký hlouběji zajímal a orientoval na psychologii a také si chceme dovolit

malou poznámku. H. Široký si velmi vážil profesora Konečného (Široká 1997, ústní sdělení) a také z tohoto úryvku je to jasně patrné.

H. Širokému se na gymnáziu velmi líbilo. Tam se konečně spřátelil i s vrstevníky a středoškolská studia prožil velmi pěkně, do konce života na ně vzpomínal. Profesori i spolužáci jej oslovovali přezdívkou Viktor (Široká 1996, ústní sdělení) a jméno Viktor dal také později H. Široký svému prvorozenému synovi.

1. 2. Doba vysokoškolských studií

V roce 1952 začíná H. Široký studovat na Filosofické fakultě Masarykovy university v Brně odbornou psychologii. Jelikož studium bylo tehdy dvouoborové, přibírá si jako druhý obor filosofii (Plocek 1997, ústní sdělení).

Považujeme nyní za nutné alespoň stručně charakterizovat dobu, ve které Široký studoval a zejména tehdejší postavení odborné psychologie. V roce 1948 bylo na vysokých školách v Československu poprvé v historii ustaveno odborné studium psychologie a osamostatněno od studia filosofie. Zároveň ale vyvstal ideologický požadavek přehodnocení jejího dosavadního vývoje a přestavby psychologické teorie z hlediska filosofických pozic marxismu - leninismu. Vývoj odborné psychologie byl neblaze ovlivněn děním v Sovětském svazu, jehož měřítko ve vědě a vůbec v

celém kulturním a společenském životě byla jedinými možnými a použitelnými oficiálními měřítky i u nás. Počátkem 50. let v Sovětském svazu vrcholilo období kultu osobnosti, pro které byl příznačný především obrovský dogmatismus a atmosféra nedůvěry v člověka. Celé vědní obory byly likvidovány, např. genetika, statistika nebo kybernetika, neboť byly shledány ideologicky nepřijatelnými a označeny jako reakční pavědy. Psychologie se ve společenském vědomí řadila mezi ně. Hrozilo, že psychologie bude zredukována pouze na fyziologii vyšší nervové činnosti, neboť byla celá přehodnocována dle učení I. P. Pavlova o vyšší nervové činnosti. Toto učení bylo záhy i u nás jediným oficiálně uznávaným. Ve výuce psychologie se prosazovalo fyziologické pojetí člověka (" všechno jsou reflexy "), byly zrušeny mnohé přednášky, např. ze sociální psychologie, z psychologie práce, aj. Byla likvidována mnohá psychologická pracoviště, především psychotechnické laboratoře v podnicích, sociodiagnostické ústavy a také rozvíjející se instituce školních psychologů (Bárta 1966). Ve zdravotnictví se projevovaly obdobné tendence : někteří marxisticky orientovaní psychiatři chtěli psychologii v medicíně úplně zrušit. Paradoxně právě do let 1951 - 1955 jsou kladeny počátky psychologie ve zdravotnictví (Konečný 1965), mimo jiné také proto, že mezi lékaři, především psychiatry, bylo přece jenom více těch, kteří si uvědomovali nutnost aplikované psychologie v lékařské praxi. Výsledky práce psychologů ve zdravotnictví - s počátky je spojeno především jméno R. Konečného - je o tom dostatečně přesvědčovaly. Rok

1956 přináší jisté uvolnění v postavení psychologie. V Sovětském svazu dochází k první analýze kultu osobnosti. V časopise *Kommunist*, orgánu ÚV KSSS vychází článek "Rozvíjet psychologickou vědu", který hodnotí dosavadní vývoj psychologie a vytyčuje úkoly sovětské psychologie (Bárta 1966, Plocek 1995). Teprve na základě těchto událostí se koncem 50. let začíná i u nás situace obracet. Psychologie začíná postupně pronikat do oblastí zdravotnictví - kde rozšiřuje svou působnost nejen v psychiatrii, ale i v pediatrii, neurologii, pracovním lékařství, aj., výchovy, dopravy a práce (Plocek 1997, ústní sdělení). Stále je ovšem třeba mít na zřeteli, že v podstatě až do konce 80. let byla psychologie - především akademická - neustále oklešťována vládnoucí ideologií a všechny myšlenky, směry a iniciativy, které jí (ideologii) nevyhověly, mohly být pěstovány a rozvíjeny více méně na utajené soukromé bázi, či maskovány rouškou něčeho ideologicky přijatelného.

V letech, kdy Široký studoval nebyla tedy (z výše načrtnutých důvodů) psychologie příliš podporovaným oborem. Svědčí o tom také počet studentů, kteří psychologii studovali - v jednom studijním ročníku spolu s H. Širokým to byli další čtyři. Mnohé semináře byly společné pro více ročníků; proto nám mohli o studentu Širokém vypovědět i kolegové, kteří nestudovali přímo s ním, např. docent Plocek. "Již během studií promínovala jeho charakteristická schopnost kriticky rozvažovat nebo - jak on by řekl - "správně spekulovat". Jeho vystoupení na společných seminářích patřivala k odborným zážitkům. Při své skromnosti a

sebekritičnosti byl dalek jakéhokoli individualismu či vyvyšování a byl vždy otevřen vůči všem, kdož jednali stejně. Na svůj věk byl nesporně vyzrálější, a proto budil v celkovém nivó posluchačů nutně dojem větší vyspělosti. Lze se jen dohadovat, zda v té době neprožíval - jak tomu v podobných případech bývá - pocity osamělosti uprostřed lidí. Účastnil se živě studentského života, aniž byl poplatný době laciným činovnictvím " (Plocek 1991, s.327-328).

Zideologizované pojetí vysokoškolského vzdělávání nemohlo uspokojovat jedince s tak kritickým a nepředpojatým myšlením jako měl H. Široký; to s sebou přinášelo velké nároky na sebevzdělávání. Široký již od útlého mládí hodně četl, studoval, usiloval o vlastní orientaci. Nyní se jen plně otevřela jeho obrovská touha po poznání, otevřenost, kritičnost a vnitřní autonomie. Nikdy se nespokojoval jen s přijímáním před něj kladených " hotových pravd ", ale vždy se snažil najít si vlastní cestu k poznání, vlastní úhel pohledu a samozřejmě vlastní stanovisko. Šíře jeho studijních zájmů a znalostí - kromě psychologie - byla úctyhodná. Vedle umění, kultury, historie, literatury a studia jazyků, to byla hlavně filosofie. H. Široký sympatizoval především s německou filosofií; celkově byl orientovaný na německou duševní oblast, obdivoval německou důkladnost, systematickosti a smysl pro pořádek, studoval německou literaturu, četl v originále německé filosofy (Široká 1997, ústní sdělení), blízký mu byl především I. Kant (což pozornému čtenáři Širokého prací jistě neunikne). Široký již na vysoké škole imponoval hlubokou filosofickou erudicí a především ohromnými gnozeologickými

znalostmi (Plocek 1997, ústní sdělení). V té době se Široký zúčastňoval schůzek neformálního filosofického kroužku s dr. J. Nechutovou a také debat evangelického kroužku s profesorkou Boženou Komárkovou. Již během studií přednášel své filosofické eseje na setkáních Evangelické mládeže. On sám členem Evangelické mládeže nebyl, neboť mu vadila určitá rigoróznost. Církev na přelomu padesátých a šedesátých let opustil a po zbytek života sympatizoval s katolicismem, pro jeho rituály a symboliku (Široká 1997, ústní sdělení). H. Široký udržoval s filosofy úzké kontakty během svého celého pozdějšího života, mimo jiné např. s dr. Lubomírem Novým nebo dr. Olegem Susem (Plocek 1997, ústní sdělení).

Předmětem nejsoustředěnějšího zájmu H. Širokého ale samozřejmě byla psychologie. Jak jsme se již zmínili, odborná psychologie se tehdy vyučovala z hlediska nauky o vyšší nervové činnosti a byla přednášena výlučně jen z pozic sovětské vědy. Vše co jí odporovalo nebylo tolerováno. Možnosti alternativního studia v té době byly omezené, nemarxistická literatura nebyla překládána, projevoval se nedostatek knih (které by otvíraly i jiné obzory než jaké nabízela sovětská věda). Určitý přístup k literatuře umožňovala knihovna Psychologického ústavu (Plocek 1997, ústní sdělení), neboť např. Freudova díla byla u nás překládána již před válkou. H. Široký ale především díky svým vynikajícím jazykovým znalostem mohl studovat originální díla, která pilně sháněl mimo jiné i po antikvariátech (Široká 1997, ústní sdělení) a později hlavně prostřednictvím svých kontaktů s odborníky u nás, ale především v zahraničí.

Pozornost H. Širokého se již tehdy soustředila k oblasti, kterou se posléze důsledně zabýval po celý svůj život - k hlubinné psychologii. Nejprve začal samostatně studovat psychoanalýzu. Proti psychoanalýze byl u nás v padesátých letech veden oficiální aktivní boj. Pro ilustraci dobových názorů citujeme úryvek z tehdy ceněné studie C. Michalové - "Kritické poznámky k psychoanalýze" z roku 1950: "Události poslední doby usnadnily nesmírně veškerý rozbor psychoanalýzy. Krise uvnitř buržoasního světa, zasahující postupně všechny stránky života, dostává takový spád, že stejně jako na poli hospodářském a politickém, ani na poli ideologickém není možno dále zakrývat hluboce zpátečnickou, protilidovou a protihumanistickou podstatu všech jeho projevů. Současně se zbraněmi, obrácenými proti stávkujícím v továrnách, proti svobodným národům Řecka, Indonésie a pod., používá imperialismus celého arsenálu nestoudně cynických ideologických zbraní, lidskou osobnost deptajících, k jehož klenotům patří psychoanalýza.... V Sovětském svazu, v zemi slavné tradice vědecké psychofysiologie a psychologie (SEČENOV, PAVLOV), nemohl nikdy zakotvit nevědecký a čistě spekulativní směr psychoanalýzy. Proto nacházíme často v odborných pracích zmínky a poukazy na idealistický a reakční ráz FREUDOVA systému, aniž se pokládá za nutné, zabývat se podrobněji tímto problémem.... Čerpajíce z hluboké studnice vědecké pravdy, jak nám ji v dosud nevidaných rozměrech otevírá sovětská věda a pokroková věda ostatních národů, musíme se pokusit vrhnout alespoň " paprsek světla do hluboké mlhy " ←————— (PAVLOV), která

obestírá i u nás stále ještě otázky myšlení, cítění a jednání člověka, a to nikoliv člověka-otroka slepě působících biologických sil, nýbrž bytosti svobodné, uvědomělé a ovládající čím dál tím více nejen přírodní, nýbrž i společenské dění. " (Michalová 1950,s. 7, 8, 10).

Zhruba o deset let později se Široký právě o této studii kriticky zmiňuje ve své rozsáhlé monografii "Meze a obzory psychoanalysy " : " Kdysi vlivná práce Cecilie Michalové, která dnes představuje zajímavou kazuistiku, vytýkala Freudovi obhajobu " úzce individuálních zájmů ".... Je vysoce pozoruhodné, že stejným kritikům, které od Freuda odpuzoval nedostatečný sociální zřetel, nijak nevadil nedostatek sociálních aspektů ve fyziologickém pojetí duševního života člověka jako " vyšší nervové činnosti ", střížené podle vzoru výzkumů s těmi nejjednoduššími reflexy psů " (Široký, Meze a obzory psychoanalysy, s.525).

Přes široce pojaté sebevzdělávání nebyl Široký založen pouze teoreticky. Byl orientován především na klinickou psychologii, chtěl se věnovat psychoterapii, která byla tehdy u nás " probouzejícím se " (a nepříliš podporovaným) oborem. Školení v tomto směru bylo Širokému umožněno díky R. Konečnému. Konečný tehdy pracoval v Psychiatrické léčebně v Brně - Černovicích jako jeden z prvních psychologů ve zdravotnictví a významně se podílel na humanizaci psychiatrie v tzv. 1. psychoterapeutické revoluci. V Černovicích vybudoval pracoviště, které pod přesným (a zahalujícím) názvem " Laboratoř vyšší nervové činnosti " se stalo neformálním školícím místem psychologů. Léčebny

obestírá i u nás stále ještě otázky myšlení, cítění a jednání člověka, a to nikoliv člověka-otroka slepě působících biologických sil, nýbrž bytosti svobodné, uvědomělé a ovládající čím dál tím více nejen přírodní, nýbrž i společenské dění. " (Michalová 1950,s. 7, 8, 10).

Zhruba o deset let později se Široký právě o této studii kriticky zmiňuje ve své rozsáhlé monografii "Meze a obzory psychoanalysy " : " Kdysi vlivná práce Cecilie Michalové, která dnes představuje zajímavou kazuistiku, vytýkala Freudovi obhajobu " úzce individuálních zájmů ".... Je vysoce pozoruhodné, že stejným kritikům, které od Freuda odpuzoval nedostatečný sociální zřetel, nijak nevadil nedostatek sociálních aspektů ve fyziologickém pojetí duševního života člověka jako " vyšší nervové činnosti ", střižené podle vzoru výzkumů s těmi nejjednoduššími reflexy psů " (Široký, Meze a obzory psychoanalysy, s.525).

Přes široce pojaté sebevzdělávání nebyl Široký založen pouze teoreticky. Byl orientován především na klinickou psychologii, chtěl se věnovat psychoterapii, která byla tehdy u nás " probouzejícím se " (a nepříliš podporovaným) oborem. Školení v tomto směru bylo Širokému umožněno díky R. Konečnému. Konečný tehdy pracoval v Psychiatrické léčebně v Brně - Černovicích jako jeden z prvních psychologů ve zdravotnictví a významně se podílel na humanizaci psychiatrie v tzv. 1. psychoterapeutické revoluci. V Černovicích vybudoval pracoviště, které pod přesným (a zahalujícím) názvem " Laboratoř vyšší nervové činnosti " se stalo neformálním školicím místem psychologů. Léčebny

tehdy byly jakási útočiště, kde byla relativní vědecká svoboda, kde bylo možno např. vést otevřené odborné diskuse. Konečnému se podařilo udržet některé své kontakty se zahraničními odborníky v humanistické psychologii, a tak mohl seznamovat studenty s pracemi mnoha autorů (Plocek 1997, ústní sdělení). Ve své laboratoři umožňoval výuku studentů a mladých a začínajících psychologů a zasvěcoval je do různých forem psychoterapie. Praktikovala u něj řada lidí z celého Československa, mezi jinými např. Švancara, Srnec, Bárta, Kratochvíl, Kondáš a také Hugo Široký (Plocek 1995). V této souvislosti je třeba se okrajově zmínit, že existovaly určité rozdíly mezi tzv. " pražskou školou " a " brněnskou školou ". Zatímco v Praze se psychologové orientovali spíše na laboratorní práci a na diagnostiku (převážně na objednávku lékaře), v Brně se rozvíjela širší koncepce, a to především zásluhou R. Konečného. Ten prosazoval cestu rozvíjení všech forem práce psychologa ve zdravotnictví a ve všech oblastech lékařství a zdůrazňoval nutnost postavení psychologa jako rovnocenného partnera lékaře (Plocek 1997, ústní sdělení). Brněnská koncepce později byla východiskem pro tzv. "Brněnský návrh o náplni práce a vzdělání psychologů ve zdravotnictví ", který se stal základním vodítkem pro vymezení funkce psychologa ve zdravotnictví v celém Československu (Konečný 1965).

Stáže v léčebně byly pro odborný vývoj H. Širokého velkým přínosem. R. Konečný svoji psychoterapeutickou metodu označoval jako " komplexní ", neboť si pro praktickou práci vybíral z mnoha přístupů a metod. Široký se u něj seznámil s

rozličnými formami psychoterapeutické práce, od hypnózy - která byla tehdy jednou z nejvýznamějších metod psychoterapie - přes pracovní terapii, arteterapii, první pokusy o psychodrama, rehabilitaci psychotiků, až po různé formy individuální psychoterapie, skupinové psychoterapie a terapie kolektivní (Konečný 1965).

Jak jsme se již jednou zmínili, Široký si R. Konečného velmi vážil a měl ho rád nejen jako odborníka, ale i jako člověka (Široká 1997, ústní sdělení). Ve veliké úctě měl i tehdejšího vedoucího Psychologického ústavu Viléma Chmelaře (Plocek 1997, ústní sdělení).

V roce 1957 ukončil Hugo Široký studium psychologie diplomovou prací " Abstraktní a konkrétní myšlení u schizofrenie ". (Problému schizofrenie se věnoval i ve své pozdější odborné práci). Můžeme si snad dovolit říci, že v padesátých letech Široký díky nezměrné pílí a nadání, ohromné šířce a hloubce svého vzdělávání položil základy svého odborného i osobního růstu.

1.3. Klinickým psychologem v Psychiatrické léčebně v Opavě

Po absolvování studia nastoupil H. Široký jako klinický psycholog do Psychiatrické léčebny v Opavě. Již v té době začala jeho bohatá publikační činnost. Pouhým nahlédnutím na témata jeho článků, můžeme konstatovat, že hlavní okruhy

zájmů, které se krystalizovaly na vysoké škole, zůstávají v hrubých obrysech stejné. Ať jsou to otázky filosoficko-psychologické - " Víra a blud - příspěvek k psychologii náboženství " (1959), problematika psychopatologie neuróz a psychóz - např. recenze : "G. J. Malis, " K etiologi šizofrenii" " (1960); " Riemann F., "Grundformen der Angst und die Antinomien des Lebens" " (1964) nebo psychologie umění a to především divadla - recenze " Gassner John, "Form and Idea in Modern Theatre" " (1961). Široký publikoval v té době také populárně vědní články, např. : " O lásce, štěstí a rozumu " (1962), " Režim dne - základ správného životního stylu " (1962), aj.

Těžištěm jeho zájmu a práce ale je a zůstává psychoterapie. V začátcích své praxe používá Široký také hypnózu a autogenní trénink, ale brzy se orientuje především na psychoterapii " interpersonálně - korektivní ", jak ji v té době označuje Kratochvíl (Kratochvíl 1964) nebo také jako "dynamický či hlubinný " přístup. Na téma "psychoterapie" publikuje Široký jednak několik recenzí, např. : " Slobodjanik A. P. "Psichoterapija, vnušenie, gipnoz" "(1964), ve které autorovi vytýká především schématicnost s jakou odbývá psychoanalýzu a ostatní moderní psychoterapeutické směry, jednostranné zaměření na hypnoterapii a také nedostatky v systematičnosti a důkladnosti informací ze soudobé psychoterapeutické literatury. Naproti tomu uznale se zmiňuje o práci M. A. Sechehaye(ové) " Die symbolische Wunscherfüllung " (Široký 1963), což je kazuistická studie věnovaná psychoterapii schizofrenie. Autorka nejprve používá metodu

analýzy snů, volných nápadů, kreseb a chování v klasické psychoanalytické technice, později užívá symbolického jednání majícího oporu také v analytické teorii. V recenzi na tuto práci se zřetelně projevuje příklon H. Širokého ke hlubinným teoriím. Uznale také hodnotí fakt, že práce je podávána ze dvou pohledů - terapeutky a pacientky.

Zásadní význam mají ale jeho studie k problematice psychoterapie. Jelikož Širokého psychoterapeutické práci (teoretické i praktické) se chceme podrobněji věnovat v samostatných kapitolách, zmíníme se k tomuto tématu jen stručně.

V dubnu 1959 na pracovním zasedání moravské pobočky Československé psychologické společnosti Široký spolu s H. Buxbaumem - psychiatrem a primářem opavské léčebny přednášejí "Psychodrama - poznámky k metodice a teorii." (Buxbaum, Široký 1960). Byl to první referát v československých odborných kruzích samostatně věnovaný psychodramatu, jeho kritickému hodnocení a možnostem, opírající se o zkušenosti použití psychodramatu v podobě v jaké ho aplikovali při psychoterapii v Psychiatrické léčebně v Opavě. V roce 1962 vychází v Československé psychologii Širokého studie "Diagnostické aspekty psychodramatu". V tomto článku se Široký nejprve teoreticky zabývá problémem diagnostiky, potom seznamuje s teorií psychodramatu, aby nakonec poukázal na zřetelné možnosti diagnostického využití psychodramatu. Tzv. diagnostické psychodrama přináší obsáhlý materiál pro diagnostiku a indikační diferenciaci, což prezentuje v řadě kazuistik. V práci "Skupinová psychoterapie

" (1964) přibližuje Široký vývoj psychoterapie od " unipersonální " fáze, přes " bipolární " fázi až po fázi "multipersonální ". Zde začíná teorie a praxe skupinové psychoterapie, kterou rozkrývá hlouběji. Zmiňuje se o Morenovi, skupinové dynamice, upozorňuje na rozšířené možnosti prostředků aktivace skupiny a zavádění různých "technik ", jako jsou např. improvizovaná dramatizace pohádek, skupinová pantomima, arteterapie, aj. Ve studii " Ke skupinové psychologické diagnostice a terapii neuróz "(1964) přibližuje Široký zkušenosti se skupinovou psychoterapií neuróz v Psychiatrické léčebně v Opavě. Nejdříve vymezuje teoretický základ - přístup k otázce neuróz - a potom konkrétně referuje o psychoterapeutické praxi s neurotiky v léčebně. Obě tyto práce sice vyšly až v roce 1964, kdy Široký již v Opavě nepůsobil, ale vycházejí z jeho práce v Psychiatrické léčebně v Opavě a obě psal v době, kdy tam pracoval.

V Psychiatrické léčebně v Opavě se projevila osobnost H. Širokého v mohutném záběru aktivit. Hluboce zaujatý psychoanalýzou, začal s individuální psychoterapií takto orientovanou. Jako jeden z prvních našich psychoterapeutů širěji pracoval se skupinovou psychoterapií, a to jak u neurotiků, tak i u psychotiků. Jeho aktivity v oblasti psychodramatu můžeme nazvat průkopnickými. Setkal se s J. L. Morenem, který jej prohlásil svým věrozvěstem (Široká 1997, ústní sdělení). Spolupracoval se známým novátorským opavským pedagogem Smějou Lončarem, který zkoušel psychodrama zapojovat do výuky. Vedl dramatický kroužek

mladých spoluzaměstnanců, psal texty, režiroval a hrál. Zabýval se efektem filmu na duševně nemocné. H. Široký byl rovněž průkopníkem naší arteterapie v podmínkách psychiatrické léčebny, kterou vysoce fundovaným způsobem využíval jak v psychoterapii, tak v diagnostice. Spolu s dr. Strossovou, vynikající pianistkou se schopností improvizace, začal také používat prvků muzikoterapie, s pacienty zkoušeli také psychomelodrama. Učil na zdravotní škole.

V roce 1962 začal přednášet na Janáčkově akademii musických umění v Brně hereckou psychologii. Byl zřejmě prvním autorem u nás, který se touto problematikou aktivně zabýval a pro potřeby svých posluchačů sepsal učební text "Úvod do herecké psychologie" (1964). V těchto skriptech se Široký snažil podat určitý nárys psychologických poznatků a problémů psychologie člověka, tak aby si student herectví z obecných psychologických základů mohl sám odvodit potřebné pro svou práci. Zpracování tohoto textu je nejen odborně na vysoké úrovni (studenti se zde mimo jiné mohli seznámit s poznatky, které byly jinak pro ně obtížně přístupné), ale je i velmi poutavé a hlavně je vysoce přehledné a systematické, tak jak je to charakteristické i pro pozdější Širokého obsáhlejší práce. Na konci každého oddílu je několikabodový závěr, celé kapitoly jsou uzavřeny stručným a výstižným souhrnem. Vztahu psychologie a divadla se Široký věnoval i v dalších svých pracech, o kterých se zmíníme později.

V roce 1963 odešel H. Široký z Psychiatrické léčebny v Opavě do Šternberka. Ředitelka Psychiatrické léčebny ve

Šternberku MUDr. Libuše Wiedermannová mu nabídla výhodné podmínky a v neposlední řadě mu šlo i o to být blíže Přerovu, kde stárli rodiče (Široká 1997, ústní sdělení). Ještě před odchodem z Opavy vstoupil Široký do KSČ, protože byl toho názoru, že jedině z této pozice lze zvolna veřejné věci zlepšovat (Široká 1997, ústní sdělení). Byla šedesátá léta, období liberalizace, doba nadějí a smělých plánů.

1. 4. Odborným psychologem v Psychiatrické léčebně ve Šternberku; pedagogem na katedře psychologie v Brně

V roce 1963 nastupuje H. Široký jako odborný psycholog do Psychiatrické léčebny ve Šternberku. V té době byl jediným psychologem pro celou léčebnu. Ředitelka Wiedermannová, která Širokého do Šternberku " přetáhla ", po roce odešla a nastoupil nový ředitel E. Skula. MUDr. Eugen Skula si Širokého nesmírně cenil, podporoval jeho iniciativy a pokusil se pro něj vytvořit v léčebně optimální podmínky. (Široká 1997, ústní sdělení). Bylo to v době, kdy práce psychologa nebyla běžně náležitě podporována ani oceňována, (to, že v léčebně mohl být jen jeden psycholog je dostatečně výmluvné), psychoterapie byla teprve " v plenkách ", odborná psychologická literatura - mimo sovětsky orientované - byla těžko dostupná. Široký, se svými jazykovými znalostmi a rozsáhlými korespondenčními kontakty - především se

zahraničními kolegy - a určitě také díky svému obrovskému "hladu" po poznání, si dokázal literaturu sehnat. Kromě psychologie také mimo jiné důkladně studoval knihy o umění, mytologii a pohádky různých národů.

Ke knihám měl takřka posvátný vztah. Knihy si zásadně kupoval (nevypůjčoval si je) a nikdy je nikomu nepůjčoval. Když je studoval, vícebarevně si v nich podtrhával, dělal si do nich poznámky a měl vypracovaný vlastní systém odkazů, ale choval se k nim tak šetrně, že je ani pořádně nerozevřel, aby byly jako nové. Po přečtení si knížku podepsal a napsal do ní datum, kdy ji dočetl. Knihami zaplnil byt svůj i svých rodičů, u kterých měl jednu ze svých pracoven, které průběžně střídal (Široká 1997, ústní sdělení).

Svůj největší a nejhlubší zájem soustředil Široký na psychoanalýzu a ostatní směry hlubinné psychologie. Důkladně studoval Freuda i všechny Freudovy žáky a pokračovatele, ale nejbližší se mu postupem času stala Jungova analytická psychologie. Jung ho "oslovil", inspiroval ho v celé jeho další práci a přinášel mu neustále nové podněty. Široký zůstal Jungovi "věrný" po celý svůj život. Dovolíme si tvrdit - s odvoláním se na autority (Konečný 1973, Nakonečný 1992, Plocek 1991), že H. Široký ve své době patřil mezi naše nejzasvěcenější znalce psychoanalýzy a ostatních směrů hlubinné psychologie.

K této problematice také rozsáhle publikoval. Jsou to jednak recenze knih např. : " Rozpaky nad psychoanalýzou " (1965) (kniha J. Cvekla " Sigmund Freud "), " Bakan D., "Sigmund Freud and the Jewish Mystical Tradition" " (1965) (spolu s V.

Capponi). V této zajímavé studii D. Bakan poukazuje na hermeneutickou tradici kabalistické moudrosti obsaženou v psychoanalýze. Podrobně konfrontuje psychoanalýzu se židovskými mystickými tradicemi. Východiskem je mu "otázka Freudova vlastního postoje k židovství a jeho vztah k židovským myšlenkovým proudům, zejména těm, které jsou reprezentovány kabalou (zvláště pak knihou Zohar) a některými mysticko-sektářskými směry, vznikajícími v opozici k oficiálnímu rabínství a talmudismu " (Široký, Capponi 1968, s.101). Dochází k závěru, že "psychoanalýza je výrazem židovského mysticismu, který byl přenesen do moderního vědeckého myšlení a stal se jeho součástí" (Široký, Capponi 1968, s.102). Hugo Široký tuto práci oceňuje především z hlediska výrazného obohacení poznatků o psychoanalýze. Sám se této problematice podrobněji věnuje ve své monografii "Meze a obzory psychoanalýzy" v kapitole III. 3. "Myšlenková tradice a kulturně psychologické pozadí doby", kde k této otázce shrnuje : " Návaznost Freuda na židovské mystické tradice (kniha Zohar) je velmi přesvědčivá. Disimulace těchto zdrojů je pochopitelná ze soudobého antisemitismu. Židovský mysticismus pak představuje širší spojitost s mystikou všeobecně " (Široký, Meze a obzory psychoanalýzy, s.109). (Kabalistickou inspirací psychoanalýzy se např. také zabývá M. Černoušek v biografii " Sigmund Freud - Dobyvatel nevědomí " 1996).

Z dalších recenzí knih jmenujme ještě např. : " Jung C. G., "Erinnerungen, Träume, Gedanken " " (1970), " Sanford J. A., " Gottes vergessene Sprache" " (1970), aj. Z odborných studií

týkajících se hlubinné psychologie, které napsal Široký za svého působení ve Šternberku jsou to např. : " Pojmová výstavba psychoanalýzy a moderní fyzika " (1967), nepublikovaná disertační práce " Problém libida v psychologické teorii a v psychoterapii " (1969), " Hypnagogní oneiroidy " (1972), " Příspěvek k problematice potlačení " (1972) - (spolu s J. Švehlíkovou), aj.

Od počátku šedesátých let Široký také pracuje na svém rozsáhlém životním díle s pracovním názvem " Osobnost v psychoanalytickém poli ", které později nazve " Meze a obzory psychoanalýzy " s podtitulem " Příspěvky k obrazu člověka a jeho osobnosti ". (K této práci se vrátíme později.)

Širokého publikační činnost v tomto období je opravdu úctyhodná. Psal pro noviny i rozhlas, osvětové články, eseje, umělecké kritiky. Z těchto prací můžeme namátkou uvést : "Perspektivy stárnutí " (1965), recenzi " Ako pôsobí film " (1965), " Mladí do života. Dialog nebo boj generací ?" (1969), "Individuum, skupina a národ v politické krizi. Příspěvek k duševní hygieně a prevenci" (1969) či "Eseje o duši a dramatu" (1969) s podtitulem " Drama v naší civilizaci ", věnující se problematice psychologie umění a které byly vysílány v bratislavském rozhlasu. - Na Slovensku byly větší možnosti publikovat alternativní názory (Široká 1996, ústní sdělení); (proto také " Meze a obzory psychoanalýzy měly vyjít ve slovenském nakladatelství Obzor).

Široký ale samozřejmě především publikoval v odborných časopisech a referoval na odborných akcích. Jako červená nit prochází jeho životem v zásadě stále stejné

spektrum jeho odborných zájmů : vedle již zmiňované hlubinné psychologie, je to (jak víme) psychopatologie neuróz a psychóz, psychologie umění a jeho hlavní doména psychoterapie. K jeho nejvýznamnějším pracem v oblasti psychoterapie z té doby patří " Psychoterapie v sociálním poli moderního člověka " (1966), " Psychoterapie a psychologie " (1969) a značné množství odborných statí věnovaných psychodramatu a jeho využití v psychoterapii, mimo jiné např.: " Herecká úroveň psychiatrických pacientů v psycho-dramatu " (1965) (spolu s L. Dopitovou a H. Šírokovou), "Problém katharse v psychodramatu " (1971) (spolu s M. Vackovou), " Funkce alter ego v psychodramatu " (1971) (spolu s M. Strnadem), aj. Zabýval se také Morenovou sociálně psychologickou koncepcí, např.: " Kosmická terapie. K otázkám Morenovy "léčby společnosti" " (1966), " Sociálně - psychologická koncepce J. L. Morena " (1969), aj. Širokého publikacím z oblasti psychoterapie (mimo psychodrama) a jeho pracovnímu stylu - psychoterapeutickému i diagnostickému se budeme věnovat (jak jsme již uvedli) v samostatné kapitole. Proto se o této oblasti jeho činnosti zmíníme jen stručně.

Široký měl ve Šternberku možnost zavádět netradiční aktivity, uplatňovat a rozvíjet psychoterapeutické přístupy a metody vpravdě novátorské. Vytvořil v léčebně výchovnou skupinu psychoterapeutického týmu; byli to zainteresovaní psychiatři a střední zdravotnický personál, se kterou dělal cvičné psychodrama, zasvěcoval je do dynamiky skupinové psychoterapie a pořádal pro ně semináře z literatury. Byl

vedoucím psychoterapeutického týmu při realizaci skupinové psychoterapie a tzv. centrálního psychodramatu s pacienty. Založil arteterapeutický atelier, knihovnu, zavedl pracovní terapii. Arteterapii, pracovní terapii či jednotlivé dílčí psychoterapeutické techniky prováděla s pacienty psychoterapeutická sestra pod Širokého vedením. H. Široký byl vždy velikým iniciátorem, dovedl nadchnout, zaujmout a soustředit lidi, dát jim impuls a směr a pak je nechat samostatně tvořit (Široká 1997, ústní sdělení). Je třeba si uvědomit, že v té době neexistovaly žádné oficiální psychoterapeutické výcviky, a že Široký většinu psychoterapeutických postupů, které užíval, samostatně nastudoval a díky své intuici a ohromnému talentu je dokázal úspěšně aplikovat v praxi.

V roce 1964 Široký inicioval natočení filmu "Psychodrama" s podtitulem "Hra pacientů a lékařů z Psychiatrické léčebny ve Šternberku". Zkontaktoval se skupinou pracovníků bratislavského Štúdia krátkých filmov. "Po úvodních poradách, diskusích a společné účasti na psychodramatické praxi se začal rodit plán na film o psychodramatu. Byl to v zemích socialistického tábora první pokus svého druhu, těžící bezprostředně z psychodramatické oblasti." (Široký 1964, s.525). Široký napsal scénář a rozhodující měrou se podílel na realizaci tohoto filmu. Režisérem filmu byl Jozef Zachar. Ve filmu účinkovali skuteční pracovníci Psychiatrické léčebny a pacienti autentické psychoterapeutické skupiny. Film představuje kazuistiku pacienta Viktora, který přichází do léčebny kvůli sebevražednému pokusu a pokračuje autentickým záznamem

psychodramatického sezení. Pracovalo se klasickou Morenovskou technikou psychodramatu. Každá scéna měla svého režiséra (toho určoval Široký), hlavní protagonista si zvolil téma a z pacientů či personálu si vybral protihráče. Ostatní přisedící měli role diváků. Široký plnil funkci alter ega. Hrdina na jevišti znovuprožívá své ústřední konflikty - problém vztahu s otcem, třídním, kolektivem na vysoké škole, partnerkou, matkou, problémy osobní svobody, až v emocionálním závěru dochází ke katarzi. Široký k tomuto filmu podotýká : " Chtěli jsme ukázat problém neurózy, jako problém individua postaveného do určité sociální situace : tedy výpověď o jednotlivci " v dynamice sociálních vztahů ". Když jsme konečně našli a získali " svého člověka ", stáli jsme před otázkou, zda se nám také podaří získat souhlas celé psychoterapeutické skupiny. Psychiatrie je stále ještě stigmatizující institucí. Pacienti však rychle pochopili, že ukáží-li veřejnosti skutečné psychiatrické prostředí, pomohou sami nejlépe opravit nevhodné představy a předsudky proti "světu za zdmi blázince ". Souhlasili ochotně a zapojili se do her bez rušivé trémy, takže sezení probíhala jako jindy"...."Právě díky psychoterapeutickým školám - především psychoanalýze - si začínáme uvědomovat spojitosti mezi tzv. chorobným a normálním. A právě v oblasti neuróz spatřujeme pouhé crescendo základních problémů lidské existence. Proto se stávají neurotici tak častým námětem románů a dramát, od Shakespeara k Millerovi. Je třeba neustále uvádět na pravou míru přirozený lidský nedůvěřivý postoj k této oblasti a

všemu, co s ní souvisí. A zde by také mohl pomoci film " (Široký 1964, s.525 - 526).

Chtěli bychom poukázat ještě i na další rovinu tohoto filmu. Film velmi odvážně odkrýval témata, která byla v tehdejší době prakticky tabu. Jsou to otázky existenciální povahy : náboženská svoboda, svoboda svědomí, problém individuality. Společenský tlak na "zmasovění" člověka byl tehdy ohromný, již jen samotné slovo "individuální" mělo takřka protispolečenský nádech. Každá společnost v každé době usiluje určitým způsobem o řízení člověka, ale dnes má člověk přece jen možnost volby, která nemusí mít tak neodvratitelný a tragický vliv na jeho osud jako tehdy. V tomto smyslu má film pro dnešního vnímavého diváka i historický přínos; zároveň zůstává stále aktuální. Snímek s sebou nese i morální a etický apel. Po období " kultu osobnosti " v padesátých letech, dochází v letech šedesátých k určitému " tání " a rodí se naděje humanizace vztahů a obrody společnosti. " Psychodrama " bylo ale natočeno příliš " brzy "; přestože byl film natáčen se záměrem jeho zařazení do běžné distribuce v kinech, nakonec se stejně nemohl promítat.

Kromě filmu " Psychodrama " napsal Široký ještě scénář pro televizní dokument o psychoterapii dětí, který natočilo ostravské studio. Psychoterapii dětí a také dětským psychodramatem se v Psychiatrické léčebně ve Šternberku zabývala jeho žena, paní dr. Hana Široká, která v té době pracovala v léčebně jako psychologka na dětském oddělení.

V roce 1965 začal H. Široký přednášet externě na katedře psychologie Filosofické fakulty UJEP v Brně. Od

školního roku 1966-67 již pracoval na katedře psychologie jako odborný asistent na plný úvazek. Vyučoval v I., II. a III. ročníku obecnou psychologii (se zaměřením na psychologii osobnosti a především na dynamické teorie osobnosti) a ve IV. a V. ročníku speciální psychopatologii (Seznam přednášek 1965, 1966, 1967). Současně pokračoval ve své práci v Psychiatrické léčebně, kde si ponechal poloviční úvazek. Již v roce 1965 začal Široký ve Šternberku, za podpory primáře Skuly, vytvářet výcvikové středisko pro posluchače psychologie, pro které realizoval zpočátku doporučený program " Výcvik ve speciálních dynamických metodách ".

Pro studenty psychologie sepsal Široký úvodní část svých přednášek ve skriptech " Prolegomena k psychologii a psychopatologii osobnosti " (1966). V první části těchto skript se zabývá psychologií osobnosti teoretika, zkoumá vztah osobnosti teoretika k teorii, v části druhé precizně vysvětluje základní všeobecné pojmy teorie osobnosti, zároveň zdůrazňuje spojitost psychologie osobnosti, psychopatologie a nutnost základních znalostí fyziologie. Na " Prolegomena " chtěl Široký navázat dalším svazkem, ve kterém měl v úmyslu zabývat se rozborem psychických procesů osobnosti a typologií (Široký 1966). Tato skripta již bohužel nenapsal.

Počátkem roku 1968, díky politickému uvolnění v průběhu Pražského jara, bylo umožněno vrátit se na Filosofickou fakultu docentu Robertu Konečnému. Byl jmenován mimořádným profesorem a nahradil ve funkci vedoucího katedry psychologie Jaroslava Šabatu. " Pod jeho vedením

zaznamenala katedra výrazný odborný i pedagogický vzestup. Podařilo se mu pro své záměry získat mladé a zdatné interní spolupracovníky, jakými byli Stanislav Kratochvíl, Hugo Široký, Prokop Novák, Ivo Plaňava, Vladimír Smékal a jiní a vedle nich kvalitní externí učitele. Výuka posluchačů odborné psychologie získala jednotnou koncepci a vysokou odbornou úroveň " (Plocek 1995, 70). Nahlédneme-li do seznamu přednášek z té doby, vidíme, že rozsah a skladba studijního programu jsou opravdu důkladně propracovány, širokého zaměření a dávají posluchačům psychologie šanci získat kvalitní odborné vzdělání. Široký vyučoval ve III. ročníku "Analytickou psychologii osobnosti " a v V. ročníku výběrový seminář " Psychodrama a arteterapie ". Kromě toho pořádal pro posluchače 4. nebo 5. semestru třítydenní povinné praktikum z analytické psychologie, které se konalo ve Studijním a výcvikovém středisku v Psychiatrické léčebně ve Šternberku (Seznam přednášek 1968).

Jak jsme se již zmínili, ředitel léčebny Skula podporoval aktivity H. Širokého a vlastně pro něj se začal v léčebně stavět objekt, který měl být určen výhradně pro psychologickou práci. Tato budova byla skutečně dostavěna a v roce 1969 pod názvem " Pavilon psychologie a činnostní terapie " slavnostně otevřena. V tomto pavilonu byla soustředěna všechna psychologická pracoviště : psycho-terapeutický sálek pro skupinovou psychoterapii a psychodrama, arteterapeutický ateliér, biblioterapeutická knihovna a čítárna, místnosti pro pracovní terapii, patientský klub, pracovny a prostory pro studium. Veškerá psychoterapeutická

činnost v léčebně byla soustředěna do tohoto pavilonu. Zde také mělo centrum své působnosti Studijní a výcvikové středisko pro posluchače psychologie. Slavnostního zahájení činnosti " Pavilonu " se za předsednictví akademika prof. dr. Viléma Chmelaře, DrSc, zúčastnili, mimo jiné, zástupci Psychiatrické léčebny ve Šternberku, MUDr. S. Hřebíček, ředitel Psychiatrické léčebny v Opavě, přednosta olomoucké kliniky doc. K. Tabarka, MUDr. PhDr. P. Mohapl z katedry psychologie Palackého university v Olomouci a prof. R. Konečný z katedry psychologie Filosofické fakulty UJEP v Brně (Široká 1997, ústní sdělení). Mezi oběma katedrami psychologie byla navázána spolupráce při výcviku studentů ve středisku. (Práci ve studijním a výcvikovém středisku se budeme věnovat v samostatné kapitole.)

Jako " praktického rádce " studentům psychologie při jejich praxích zpracoval Široký spolu s kolektivem autorů z Psychiatrické léčebny ve Šternberku učební text " Uvedení psychologa do psychiatrické léčebny " (1969). Hugo Široký spolu se svou ženou napsali kapitolu " Seznámení s psychiatrickým chorobopisem a orientace psychologického vyšetření ". To co nesmí v této kapitole uniknout pozornosti a co je, podle našeho názoru, důležité, je zdůraznění odlišného hlediska lékaře a psychologa a zároveň jejich komplementarity. " Jestliže je medicínským východiskem nemoc člověka, je psychologickým východiskem člověk v nemoci ". (Široký, Široká 1969, s.39). Pro psychologa nemá být chorobopis " dokumentem o chorobě ", ale především zdrojem poznatků o osobnosti pacienta. Psycholog má tedy pátrat po

"psychologických souvislostech" (Široký, Široká 1969, s.40) - i tady se projevuje Širokého dynamické chápání osobnosti, což tehdy nebylo běžné. Celá kapitola je zpracována velmi podrobně, poučně a precizně a zároveň velmi inspirativně. Máme za to, že celý učební text byl v době jeho vydání velkým přínosem a pomocí pro studenty psychologie, a že jeho kvality můžeme ocenit a využít i dnes.

H. Široký kromě výuky na katedře psychologie přednášel také arteterapii a psychologii umění na katedře divadelní vědy Filosofické fakulty UJEP v Brně a hereckou psychologii na JAMU v Brně. Otázkám psychologie umění věnoval Široký několik studijních textů. Kromě již zmiňovaného "Úvodu do herecké psychologie" (1964), jsou to "Nárys psychologie divadla a psychodramatu" (1969) a "Psychológia herca" (1972).

Skripta "Nárys psychologie divadla a psychodramatu" jsou rozdělena do tří částí. V části první se Široký zabývá otázkou "které psychologické poznatky jsou důležité pro potřeby divadla". V druhé části nastiňuje určité příbuznosti mezi psychologií a některými postupy dramatu, které ho zaujaly při konfrontaci práce s psychodramatem s analytickou psychologií a teorií divadla. Tento díl je velmi zajímavý, nejen z faktického hlediska, ale také tím, jak se Širokému podařilo zasadit do myšlenkově celistvého rámce problému oblasti tak širokého záběru, pojímané netradičními vzájemnými vztahy a úhly pohledu. V souhrnu této části H. Široký uvádí, podle nás, zásadní myšlenku : "*Proti pohledu, hledajícímu příbuznost tohoto grandiózního intrapsychického dění se světem*

mechaniky a fyzikálních sil, objevila se koncepce, chápající vnitřní proudy duše současně jako sféru blízkou meziosobním vztahům, jednání mezi dílčími osobnostmi, jako blízkou dramatu; přiléhavým vyjádřením tohoto způsobu nazírání je personifikace jednotlivých sfér duše, jak se už od nepaměti představovala v pohádkách, snech, mýtech a mystických podobenstvích " (Široký 1969, 47). V závěrečné třetí části se Široký věnuje speciálním problémům psychologie divadla, z nichž za základní považuje tři : psychologii dramatika, herce a publika. Nemůžeme si odpustit neocitovat velmi výmluvnou pasáž i z této části : " Drama a herectví představuje nejen vzpouru proti fatalitě prostoru a času, ale současně i transcendenci omezení individualitou. Zážitek překročení těchto dvojích závor nesvobody prožíváme jako spontaneitu, ulehčení, povznesení, očištění od viny - jako katharsi " (Široký 1969, 89). Dvě věty - jak naprosto přesné a vystihující. Tato skripta jsou, podle našeho názoru, velice poučná, poutavá a inspirativní a podávají nám další doklad o ohromném myšlenkovém obzoru H. Širokého a v neposlední řadě, způsobem jakým jsou napsána, také o jeho vlastním dramatickém nadání.

Text " Psychológia herca " (1972) vydal Osvetový ústav v Bratislavě jen pro vnitřní potřebu školení divadelních ochotníků a nebyl volně prodejný. Vyšel v omezeném nákladu 200 výtisků, v době, kdy Široký již nesměl publikovat. Navazoval na témata probíraná v " Nárýsu psychologie divadla a psychodramatu ", ale mohl být studován také jako samostatný celek. Široký se v něm zabývá psychologií herecké

aktivity, jejími základními souvislostmi s psychologií osobnosti, hereckou typologií; zdůrazňuje, že tak jako pro každého člověka, je i pro herce základem proces sebepoznávání.

Po srpnových událostech v roce 1968 a s nástupem tzv. normalizace od jara 1969 dochází v Československu k postupnému politickému obratu. Širokému, kterému bylo nabídnuto stipendium na universitě v Münsteru, aby zde přednášel o výuce psychologie na vysoké škole, nebylo povoleno odjet. Ministerstvo na jeho žádost vůbec nereagovalo, vycestování mu nebylo ani povoleno ani zakázáno (Široká 1997, ústní sdělení). Počátkem školního roku 1969-70 Široký na katedře psychologie vyučoval : " Úvod do teorie a metod analytických směrů " ve III. ročníku, " Psychologie jedince a skupin " ve IV. ročníku a výběrové předměty pro V. ročník "Psychodrama a arteterapie " a " Psychologie umění " (Seznam přednášek 1969). Pokračoval samozřejmě s praxemi studentů ve výcvikovém středisku ve Šternberku. S postupující normalizací se ale poměry na katedře psychologie začaly zásadně měnit. Již na jaře roku 1969 musel odstoupit z funkce vedoucího katedry profesor Konečný, který posléze, na znamení nesouhlasu s politikou vládnoucí komunistické strany odchází ze školy ještě před tzv. prověrkami v červnu 1970 (Plocek 1995). H. Široký byl vývojem událostí velmi znechucený a vše co se kolem dělo, dosti těžce nesl (Široká 1997, ústní sdělení). Počátkem roku 1970 vážně onemocněl (synchronní událost ?) a byl hospitalizován se zápallem plic a zánětem pohrudnice v plicním sanatoriu Paseka u Uničova. Byl nemocný až do pod-

zimu stejného roku. Po " prověrkách " v červnu 1970 dochází k zásadní reorganizaci katedry psychologie. Mnozí vyučující byli nuceni fakultu opustit, mnozí se přizpůsobit, změnila se skladba a často i obsah studijních předmětů. H. Široký byl vyloučen z KSČ - což mu osobně členové prověřkové komise přijeli sdělit do sanatoria (Široká 1996, ústní sdělení) - a krátce na to byl propuštěn z fakulty. Výcvikové středisko pro studenty psychologie bylo zrušeno. Ředitel Psychiatrické léčebny ve Šternberku Skula rozšířil ihned Širokému jeho pracovní půlúvazek na celý, ale jakákoli aktivita přesahující rámec léčebny mu byla znemožněna. Byl nucen vzdát se své velmi úspěšné vysokoškolské pedagogické a výcvikové činnosti, nesměl publikovat a byl tak do jisté míry omezen i ve své vědecké práci, nemohl vystupovat na veřejnosti.

V počátku procesu normalizace bylo Širokému znemožněno také vydání jeho nejrozsáhlejšího a nejvýznamějšího díla " Meze a obzory psychoanalysy ". Práce měla vyjít ve slovenském nakladatelství Obzor v roce 1967, byla již přijata do tisku, uzavřena smlouva. Vydání v plánovaném termínu muselo být odloženo kvůli nedbalosti slovenského recenzenta, který neodevzdal do stanovené doby svůj posudek a pro různé administrativní průtahy (Široká 1996, ústní sdělení). Mezitím došlo ke změně politických poměrů a kniha již nesměla být vydána. Monografie zůstala v rukopise o téměř 700 stranách, nadšenci si ji v sedmdesátých letech opisovali a byla známa v zasvěcených odborných kruzích (Široká 1996, ústní sdělení). Byla to první významná práce té doby, ve které se autor hluboce poučeným způsobem

zabýval psychoanalýzou, polemizoval s tehdy oficiálně hlášanou "marxistickou" psychologii a upřednostňoval jiné pohledy na osobnost člověka, než jaké dával "pavlovovský" přístup. Široký v této práci kriticky rozebírá a vykládá problémy psychoanalýzy v souvislostech s ostatními směry hlubinné psychologie - zejména Jungovy analytické psychologie - a moderní vědy a kultury. Při studiu psychoanalýzy vychází Široký z kulturně-psychologických podmíněností doby jejího vzniku a ze vztahu Freudovy osobnosti a psychoanalýzy. Kromě teoretické výstavby psychoanalýzy, kterou chápe jako jeden z možných pohledů na problémy osobnosti, zabývá se zde také praxí psychoanalyticky orientovaných metod, rozborem základních psychoanalytických pojmů a postavením jedince ve společnosti z hlediska psychoanalýzy. Ve většině kapitol ilustruje probíraná témata zkušenostmi, příklady a kazuistikami z vlastní klinické praxe. Široký klade velký důraz na vztah mezi psychologickou teorií a praxí, hledisko psychologické životní zkušenosti je pro něj zásadní. V této práci se zřetelně odráží veškeré dosavadní aktivity Huga Širokého, vědecké i praktické a také ohromná šíře jeho vzdělání. Vydání tohoto díla by se jistě i dnes těšilo velké a zasloužené pozornosti odborné, ale i laické veřejnosti, neboť dosud neztratilo nic na své aktuálnosti a originálnosti. Domníváme se, že především díky svému syntetickému a systematickému pojetí a použití srovnávací metody při rozboru, by se tato monografie zařadila mezi nejvýznamější odborné práce podobného zaměření. Je to jistě víc než jen škoda, že ani po třiceti letech nespátřila kniha

ještě světlo světa. Na jejím vydání se ale v poslední době snad již pracuje - mělo by to být v brněnském nakladatelství Atlantis (Plocek 1997, ústní sdělení). Podle našeho názoru by monografie měla vyjít v původní ucelené podobě, neboť i pasáže, které pro svou dobovou podmíněnost míní (nebo mínili ?) editoři vypustit (např. " Zmapování psychoanalytické scény u nás " nebo " Cesty skupinové psychoterapie "), mají pro dnešního čtenáře svůj význam - především historický.

Poslední (volně přístupnou) publikovanou prací H. Širokého byla monografie "Analytická psychologie C. G. Junga " (1971). Vyšla jako první část čtvrtého svazku vysokoškolských skript nazývajících se " Psychologie XX. století ". (Druhou částí tohoto svazku je studie S. Hermochové o A. Adlerovi a jeho individuální psychologii.) Byla to u nás první systematická práce, pokoušející se uceleným a fundovaným způsobem zprostředkovat Jungovu analytickou psychologii. Na rozdíl od psychoanalýzy, která se rozšířila již před válkou a i v dobách " vlády jedné strany " byla u nás stále " ilegálně " studována, výraznější zájem o Junga se projevoval spíše v jiných než v psychologických oblastech. Z Jungovy archetypální teorie čerpal např. filosofující malíř Josef Vyleťal, historik umění František Šmejkal, aj. V encyklopedické práci " Fantastické a magické z hlediska psychiatrie " z roku 1968 se o analytické psychologii - s odkazem na monografii J. Jacobiové - s pozitivistickým odstupem a skepsí zmiňoval prof. V. Vondráček (Borecký 1992). Široký se jako jeden z prvních psychologů u nás začal

zabývat Jungovou analytickou psychologií a to jak v teorii, tak především v praxi. Text "Analytická psychologie C. G. Junga" je vzhledem ke svému omezenému rozsahu a patrně i dobovým okolnostem pojat jako jakýsi základní zprostředkující úvod do studia Jungovy analytické psychologie. Část první "Život a dílo" podává základní životopisné údaje a přehled Jungových nejdůležitějších prací. V části druhé nazvané "Analytická psychologie", Široký v šesti tématických celcích: "Asociační experiment", "Komplex", "Nevědomí", "Psyché a libido", "Individuace" a "Psychologické typy" vysvětluje podstatu Jungovy teorie. V práci je použito mnoho citací a podrobných literárních odkazů. "Vedlo mne k tomu přesvědčení, že méně běžné názory je třeba podávat nezkresleně, umožnit jejich ověření a též poskytnout hlubším zájemcům o dílčí problémy literární východiska" (Široký 1971, s.7). Tato práce H. Širokého byla až donedávna, vedle eseje R. Starého "Potíže s hlubinnou psychologií" (1990), jedinou systematickou prací o Jungově analytické psychologii u nás (Nakonečný 1992).

Po tvrdých normalizačních opatřeních byl prostor pro odbornou práci H. Širokého (od druhé poloviny 70. roku) v podstatě omezen jen na půdu Psychiatrické léčebny ve Šternberku. Několik studentů psychologie soukromě dále dojíždělo za Širokým do léčebny a společně pokračovali v individuálním výcviku (Běřák 1997, ústní sdělení). Široký také v té době pokračoval, za pomoci dr. Marcely Němcové (tehdy studentky psychologie) ve své výzkumné práci: "porovnání prožitků a představ evokovaných úryvky hudby u

vysokoškolských studentů a pacientů " (Němcová 1997, ústní sdělení). Na tomto výzkumu pracoval Široký několik let, ale jeho předčasná smrt mu bohužel zabránila ho dokončit. Nejvíce svých aktivit soustředil na psychoterapii. Pod jeho vedením pokračovala a rozvíjela se práce v arteterapeutickém atelieru, skupinová psychoterapie neurotiků i psychotiků, psychodrama, patientská " společenská odpoledne ". Široký měl také své pacienty, z léčebny i zvenčí, se kterými pracoval individuálně, způsobem vycházejícím z Jungovy analytické psychologie. Tvořivým způsobem pracoval Široký na své vlastní tzv. "*ethnické symboltherapie* ", vycházející z rozboru lidových mýtů, her a rituálů a pracující s různými významy symbolu. Na jaře roku 1971 zorganizoval Široký dvě velké akce : "Svatá Dorota " a " Vítání jara ", které svým pojetím navazovaly na tradici starých lidových her a zvyků. V těchto hrách i v jejich vlastních přípravách byli aktivně zapojeni pacienti i zdravotníci Psychiatrické léčebny. Obě hry měly velmi příznivý ohlas jak mezi pacienty, tak mezi odborníky. Když byly ale akce oficiálně hodnoceny, bylo veřejně děkováno jen spolupracovníkům H. Širokého a jeho jméno si nikdo netroufl vyslovit (Široká 1997, ústní sdělení).

Hugo Široký se velmi těžce vyrovnával se svou životní situací. Tvrdou ranou byl pro něj především zákaz jeho pedagogické a výchovné činnosti. Poslední dva roky života byl zdecimovaný a nešťastný. Neuměl psát do šuplíku, samizdat byl tehdy ještě neznámý pojem, neuměl si najít povzbudivé kontakty (Široká 1997, ústní sdělení). Přesto si mezi svými spolupracovníky nikdy nestěžoval, jen se ještě

více stáhnul do sebe (Němcová 1997, ústní sdělení).
Souhlasíme s doc. Plockem : " Tíha doby nebyla jistě bez
podílu na konstelaci tragického závěru jeho životního údělu "
(Plocek 1991, s.331).

Přestože H. Široký nebyl příliš praktický, koupil a
opravoval venkovskou chalupu a pořídil si malý motocykl pro
snadnější přepravu. Sehnal si obsáhlou odbornou literaturu a
nastudoval řemeslné práce.

19. července 1972 Hugo Široký, když jel na svém
motocyklu za svou rodinou na dovolenou, tragicky zahynul.
Bylo mu třicet devět let.

2. Psychoterapeutická práce

V této části bychom se chtěli pokusit nastínit příspěvek Huga Širokého v oblasti psychoterapie. V kapitole první obracíme pozornost k časopiseckým studiím o psychoterapii. Kapitulu členíme na podkapitoly dle jednotlivých prací; budeme se jimi zabývat postupně tak jak byly chronologicky vydávány. V kapitole druhé bychom se chtěli vrátit k některým prvkům praktické psychoterapeutické činnosti Huga Širokého a naznačit styl jeho diagnostické a psychoterapeutické práce.

2. 1. Studie k otázkám psychoterapie

2. 1. 1. Skupinová psychoterapie

Tato práce nevelkého rozsahu (myslíme tím písemného) vyšla v roce 1964 v časopise Věda a život. Je tedy určena i pro laického čtenáře, ale váháme ji označit za populárně naučnou. Konzistentní formou je v ní stručně a výstižně zachycen vývoj psychoterapie, teorie, podstata a techniky skupinové psychoterapie.

V úvodu Široký vymezuje stručně pojem "psychoterapie" a zdůrazňuje její odlišnost od klasických metod léčení. Vznik moderní systematické psychoterapie spojuje se jménem Sigmunda Freuda. Vývoj psychoanalytické

teorie aplikuje na vývoj psychoterapie vůbec. Od " unipersonální " fáze, která vychází ze situace jedince, přes fázi "bipersonální " studující situaci dvou lidí (přenos a protipřenos) až po fázi " multipersonální ", kdy terapeutická situace je tvořena mnoha osobami. Tuto fázi považuje za počátek teorie a praxe skupinové psychoterapie. Široký jmenuje podněty, které vedou ke vzniku skupinové psychoterapie a mimo jiné zdůrazňuje, že v moderním světě vzrůstá význam kolektivu a pojetí člověka jako společenské bytosti. Dále uvádí : " Teoretické předchůdce skupinové psychoterapie lze spatřovat v sociologii a v sociální psychologii, praktické předchůdce ve školství a ve výchovných institucích demokratického typu, které se nezabývají samostatnými jedinci, ale takřka výlučně skupinami " (Široký 1964, s.447). Zmiňuje se o průkopníku skupinové psychoterapie J. L. Morenovi, zakladateli a tehdejšímu předsedovi Mezinárodní rady skupinové psychoterapie.

V této souvislosti si připomeňme, že o vzniku skupinové psychoterapie se hovoří jako o třetí revoluci v psychiatrii - je to období, kdy si psychiatrie uvědomila význam sociálního faktoru. Rozhodující vliv ve vývoji skupinové psychoterapie mělo Morenovo psychodramatické pojetí. Skupinovou psychoterapii Moreno chápe jako překonání psychoanalýzy, jako "vzpouru utlačené skupiny proti jedinci ". K velkému rozšíření skupinové psychoterapie došlo v souvislosti se " skupinami setkání ", které se rozvíjely v rámci hnutí humanistické psychologie a byly zaměřeny na

sebeprojevení a empatické spoluprožívání člověka ve skupině. Hnutí humanistické psychologie se rozšířilo v 60. letech ve Spojených státech a formulovalo se jako třetí síla v psychologii, jako opozice vůči redukcionismu psychoanalýzy a behavioristické psychologie. Zdůrazňuje lidskou subjektivitu, holistický princip a sebeaktualizaci (Maslow, Rogers). Stejně základní principy se uplatňují i v psychoterapeutickém přístupu. Tyto " v imperialistických " zemích rozvíjející se směry v psychologii ovlivňovaly, i když jaksi " na zapřenou ", i práci klinických psychologů u nás. Výše uvedená jména, mimo jiné, jsou např. zmiňována v souvislosti s moderním emočně korektivním - interpersonálním psychoterapeutickým přístupem, k jehož představitelům byl v té době Široký přiřazován (Kratochvíl 1965).

Počátkem 60. let dochází u nás na řadě pracovišť k přesunu zájmu od kolektivní racionální psychoterapie k psychoterapii skupinové - H. Široký patřil k jejím průkopníkům. Je potřeba zdůraznit rozdíl mezi psychoterapií kolektivní a skupinovou. Kolektivní psychoterapie spočívá v tom, že postup, který bychom aplikovali u jednotlivého pacienta, provádíme s více pacienty současně. Podstatou skupinové psychoterapie je terapeutické využití skupinové dynamiky, tzn. vztahů a interakcí mezi členy skupiny.

Právě vysvětlením skupinové dynamiky se Široký zabývá v další části svého článku. Jmenuje také některé další techniky, kromě skupinové diskuse a psychodramatu, sloužící k aktivaci skupiny. Např. u psychotiků uvádí jako osvědčené : improvizovaná dramatizace pohádek, skupinová pantomima,

kolektivní recitace, sebevyjádření pomocí loutek a maňásků, aj. Zmiňuje se také o pozitivním významu kreslení, malování a modelování. Arteterapie měla výsostné postavení v Širokého psychoterapeutické a diagnostické práci, byl jedním z prvních, kdo ji u nás systematicky používal, studoval a také vyučoval. Víme, že Široký se velmi zajímal o psychologii umění a o historii umění. Dovolíme si nyní malou " perličku " : Na sklonku svého života Charcot se svým přítelem Paulem Richardem sepsal studii o dimenzích umění. " Jako první v ní podal vynikající syntézu psychologie a dějin umění. Formuloval tak základy arteterapie " (Černoušek 1994, s.170). Závěrem shrnuje Široký organizační stránku skupinových sezení a zdůrazňuje nutnost spolupráce širšího týmu odborníků.

Ve svém článku Široký také upozorňuje na tendenci J. L. Morena vytvořit jakýsi svérázný světový názor na podkladě skupinové psychoterapie a sociometrie. Vybízí proto ke kritickému a střízlivému hodnocení možností skupinové psychoterapie a jejímu pevnému zakotvení v souboru psychoterapeutických a výchovných metod.

2.1.2. Ke skupinové psychologické diagnostice a terapii neuróz

V tomto článku se Široký, stejně jako v článku předchozím, o kterém jsme referovali, věnuje problematice skupinové psychoterapie, proto možná některé poznatky

budeme opakovat. Ale zatímco práce předešlá byla jakýmsi referátem na téma " skupinové psychoterapie ", tato práce vychází ze zkušenosti H. Širokého se skupinovou psychoterapií neuróz, jak ji praktikovali v ústavních podmínkách otevřeného ženského oddělení v Psychiatrické léčebně v Opavě.

V úvodu Široký zdůrazňuje význam psychopatologie pro psychologii, všímá si, " že je to opět psychopatologie, která přináší do psychologie skupinový zřetel " (Široký 1964, s.17) a upozorňuje na možnost využití skupinového přístupu také ve výchově. Připomíná, že jeho vlastní skupinová psychotherapeutická práce navazuje především na zkušenosti pracovního týmu F. Knoblocha ve Středisku pro doléčování neurotiků v Lobči u Prahy.

Dříve než se Široký začne věnovat tématu skupinové psychoterapie, předkládá svůj přístup k problematice neuróz. Otázka pojetí neuróz je zásadní, neboť teprve z odpovědi na ni vycházíme při vlastní psychotherapeutické práci. Podle Širokého je " pro moderní neurózologii charakteristické rozšíření pozornosti z neurózy na neurotika " (Široký 1964, s.17) a vypočítává jaké příčiny vedly k tomuto kroku. Kritizuje některé autory, kteří všeobecná fyziologická schémata slepě aplikují na psychické děje. Vysvětlovat příčinu neuróz pojmy " slabý typ vyšší nervové činnosti, přepjetí a střetnutí základních nervových procesů ", což jsou výsledky "pavlovovské školy " vycházející z pokusných neuróz zvířat považuje za neúnosnou simplifikaci. Upozorňuje, že sám I. P. Pavlov varoval před nekritickým přenášením psychiky zvířete

na člověka. " Antropomorfismus v posuzování zvířat a zoomorfismus v posuzování člověka jsou logicky příbuzné chyby " (Široký 1964, s.18). Podle Širokého je neuróza "chorobný stav, který vzniká střetnutím specificky formované osobnosti s psychicky nepříznivými vlivy prostředí, a to především prostředí společenského " (Široký 1964, s.18). Odvolává se na Mjasiščeva, podle kterého je " třeba hledat základnu neurózy v historii utváření osobnosti. Neuróza je především nemocí osobnosti, protože je vyvolávána okolnostmi, které mají význam v systému vztahů osobnosti " (Mjasiščev, dle Širokého 1964, s.18), Wolfa : " Vývoj těchto vztahů je třeba sledovat od dětství spolu s faktory, které v podobě zpětných reakcí prostředí v průběhu života neurotické reagování posilují, při čemž jde o reprodukci celkových meziosobních vztahů " (Wolf, dle Širokého 1964, s.18) a Začepického : " Za základní terapii neuróz může být považováno efektivní přepracování individuální situace ve spojitosti s poruchou životních vztahů nemocného " (Začepickij, dle Širokého 1964, s.18). Při vymezování podstaty neurózy se Široký zaštituje výše uvedenými jmény a formulace jejich názorů, podle našeho mínění, volí kompromisně, tak aby dostal dobově podmíněným i svým nárokům. Myslíme si ale, že zároveň je u něj - především v jeho vlastní definici neurózy - jasně patrný vliv dynamických směrů. Na druhé straně, podle Kratochvíla, také autoři Wolf a Šváb vycházejí z dynamického pojetí a zpracovávají interpersonální přístup v "syntézu s reflexologickými hledisky pavlovovsko - bechtěrevskými " (Kratochvíl 1964, s.35).

Je třeba si uvědomit, že zatímco dříve byly příčiny neuróz především shledávány např. v exhausci, v následcích po prodělaných nemocech, jednorázových traumatech či frustraci apod., teprve psychoanalýza obrátila pozornost z neurózy na neurotika, z nemoci na osobnost. Můžeme říci, že na podrobnější mechanismus vzniku neuróz se různé školy dívají z nejrůznějších hledisek. Jedním z tehdy nejčastějších pojetí neurózy, bylo pojetí reflexologické, vycházející z experimentů pavlovovské školy, ale zdůrazňující, že : " neurosa lidská se od experimentální neurosy u zvířat liší vším tím, čím se člověk liší od zvířete - především tím, že člověk je tvorem společenským. Fysiologická podstata neurotických mechanismů spočívá v periodickém posilování neurotických reflexů a složitých stereotypů " (Šváb 1956, s.29). " Neurotická porucha vyšší nervové činnosti je zpravidla důsledkem situací, které si pacient spoluvytvořil svými neurotickými tendencemi " (Wolf, Šváb 1956, s.125). " Ukazuje se, že i neurotické reakce člověka mají ráz dočasných spojů, závislých na periodickém posilování, bez něhož jeví sklon k postupnému vyhasínání. Ono stále posilování neurotických reakcí vyplývá tedy z abnormální konstelace neurotika v jeho prostředí.... V systematické psychotherapii hledíme dosíci toho, aby neurotik přestal spoluvytvářet ono neurotické prostředí, které je nakonec zdrojem jeho neurosy " (Wolf 1956, s.33). Z tohoto reflexologického pojetí pak vycházejí běžné dobové definice neurózy, jako výsledku naučených chybných reakcí, např. Knobloch : " Neurosy jsou druhem poruchy vyšší nervové činnosti, t. j. poruchy adaptace člověka k jeho okolí, zvláště

společenskému, poruchy nejvyšších regulací a jemných koordinací funkcí somatických a vegetativně viscerálních...." (Knobloch 1956, s.9).

Široký rozhodně nepatřil mezi zastánce těchto názorů, naopak, přesto se na výše uvedená jména (Wolf, Knobloch) ve své práci několikrát odvolává. Víme, že po celý svůj život patřil mezi naše největší znalce a také stoupence psychoanalýzy a ostatních směrů hlubinné psychologie; v té době také již pracoval na své monografii " Meze a obzory psychoanalýzy ". Jeho vlastní práce vycházela z dynamického pojetí člověka a jedním z nejdůležitějších prvků v jeho psychoterapeutické činnosti byla korektivní emoční zkušenost (F. Alexander). Proto zmiňované odkazy buď nejsou v přímém rozporu s jeho názory (např. interpersonální aspekty) a pokud jsou - viz i další zmínky v textu, např. o Wolfově principu neposilování - dovolíme si je považovat za více méně jakousi " úlitbu " době a panujícím poměrům.

Po vymezení pojetí neuróz obrací Široký svou pozornost k vlastní skupinové psychoterapii. Předkládá pojem " terapeuticko - diagnostické provokační pole ", jehož vytvoření chápe jako nutnou podmínku pro uplatnění skupinové psychoterapie. Toto " provokační pole " se vytváří pod tlakem určitých spojujících okolností : jsou to standartní podmínky, které s sebou přinášejí nutnost interakce a setkávání se. Zdůrazňuje zde především " princip setkání ", který je předpokladem každé psychoterapie (Moreno, Rogers, viz předešlá kapitola). Dále upozorňuje na důležitost psycho-terapeutické smlouvy, v níž se pacient zavazuje formou slibu k

aktivní účasti ve skupině (uvádí příklad smlouvy, kterou užívali v PL v Opavě). Další z faktorů vytváření " provo-kačního pole " je organizace náplně dne : denní řád a úkoly pracovní, kulturní a sportovní terapie. Vytvoření "pro-vo-kačního pole " má terapeuticko - diagnostickou hodnotu : pacient zde reaguje jako osobnost, za zvláštních podmínek uplatní své postoje, dochází ke strukturalizaci skupiny.

Dále nás Široký seznamuje s organizací skupinové psychoterapie v podmínkách otevřeného oddělení. Touto pasáží se nebudeme zabývat, neboť zatímco tehdy měla určitý didaktický charakter, protože se skupinovou psychoterapií se teprve začínalo, dnes je to běžná metoda a nic zásadního se v organizaci, podle našeho názoru, nezměnilo. Důležité je upozornění, že " *začlenění do skupiny nás nezabavuje povinností se zabývat nemocným současně individuálně* a že v některých případech je vhodné, aby individuální psychoterapie předcházela nebo následovala " (Široký 1964, s.20). V následující kapitole Široký vypočítává základní "technické " pomůcky skupinové práce : vypracování životopisu, diskusní skupiny, psychodrama a sociogram, kolektivní hodnocení, rozšířená sezení (spolu s pacienty jsou přítomny jim blízké osoby), apel na opěrné body (participace pokročilejších či kladně laděných pacientů), funkce pozorovatele (při každém sezení je účasten pozorovatel, který se skupiny aktivně neúčastní).

Co se týče dynamiky skupinově - psychoterapeutického procesu, Široký nejdříve upozorňuje na analytické pojetí této otázky, kdy dynamika skupiny je chápána především jako

"příležitost ke studiu "mnohotných přenosových konstelací", personifikací a dramatizaci nevědomých osobních konfliktů " (Široký 1964, s.24). Zdůrazňuje pojem přenosu a za podstatné v jeho pojetí považuje to, že citový vztah míří na jiné osoby, nežli kterým ve skutečnosti platí. Pojmem "přenos" označuje souhrn postojů, které člověk uplatňuje vůči jiným osobám, na základě dřívějších zkušeností, bez adekvátní diferenciaci. V terapeutickém procesu se tedy podle něj musíme zaměřit na sledování " vztahu mezi dynamickým utvářením osobnosti, jejími aktuálními projevy ve skupině a neurózou " (Široký 1964, s.26). Základní princip psychoterapeutického procesu vidí Široký (společně s F. Alexandrem) v " reexpozici pacienta za příznivějších okolností emocionálním situacím, jež nemohl zvládnout v minulosti " (Alexander, dle Širokého 1964, s.25). Tyto názory odpovídají jeho dynamickému pojetí neurózy, tak jak jsme je naznačili v úvodu.

Široký zdůrazňuje fakt, že při skupinové psychoterapii, je terapeut " vtažen " mezi pacienty a stává se sám členem skupiny - této otázce se také bude věnovat ve své pozdější práci " Psychoterapie v sociálním poli moderního člověka " .

V závěru upozorňuje na problém hierarchie hodnot a mravních postojů u neurotiků. S odvoláním na Vondráčka a Konečného zdůrazňuje nutnost jejich rehabilitace. Tohoto problému se však jen lehce dotýká a zůstává více méně na úrovni proklamativní. " Kolektiv řízený terapeutickým úsilím musí být současně mediátorem společensky závazných norem. Teprve zprostředkováním hodnot, které člověk staví nad sebe

jako mravně závazné, využíváme mobilizující síly kolektivu. " (Široký 1964, s.26).

Principy a techniky skupinové psychoterapie Široký přibližuje v celé práci uvedením příkladů z vlastní praxe. Článek končí shrnutím základních poznatků z aplikace skupinové psychoterapie do osmi bodů. Tento závěr, dle našeho mínění, velmi pregnantně vystihuje teoretické a metodologické principy skupinové psychoterapie, v pojetí Huga Širokého, a ve své době mohl přinést inspiraci a pomoc pro další rozvoj a uplatnění skupinové psychoterapie.

2.1.3. Psychoterapie v sociálním poli moderního člověka

Široký se v tomto velmi zajímavém a podnětném článku zabývá, jak on to nazývá " sociálním polem " psychoterapie, sociálně psychologickým rozborem několika psychoterapeutických postupů a problémy s tím souvisejícími. Je to tematika velmi zásadní - při jejím studiu se zajímáme v první řadě o *otázku vztahu*, vztahu mezi psychoterapeutem a klientem či klienty (jde-li o skupinovou práci). Psycho-terapeutický vztah tvoří vlastně prostor, v němž se uskutečňuje příprava a vlastní psychoterapeutický proces. Terapeut díky vztahu může používat různé psychoterapeutické metody a postupy; vztah tvoří rámec terapie. V některých psycho-terapeutických přístupech je přímo vztah tím co " léčí ". "Cílem psychoterapeutického vztahu je tedy spustit a řídit psychoterapeutický proces ústící v optimálním případě v

předem plánovanou změnu v osobnosti klienta a jeho projevu, případně i v nejbližším sociální prostředí " (Vymětal 1992, s.72).

Široký v této práci nejdříve sleduje vývoj tohoto vztahu v souvislosti s vývojem psychoterapeutické teorie. Vychází z hodnocení období formování psychoterapie : " Biologicko - medicínská provenience psychoterapie zanechala v jejich fundamentálních koncepcích stopy, které další vývoj s určitými obtížemi překonával. Místo psychoterapeuta a jeho klienta se zdálo být pevně vymezeno vztahem lékaře k pacientovi, který se v běžné praxi utvářel podle imponujícího modelu vztahu chirurga k operovanému. Na jedné straně stál terapeut jako reprezentant objektivně správného zásahu proti nemoci - " lege artis ", na druhé straně pacient, který se danému zásahu podroboval " (Široký 1966, s.468). Tento stav označuje Široký jen za vývojovou fázi, která byla překonána, což potvrzuje psychoanalýza svou teorií protipřenosu. Periodizaci vývoje psychoanalýzy rozšiřuje Široký na psychoterapii všeobecně :

1. unipersonální fáze - terapeutický vztah je chápán jedno-
směrně, zájem se soustředí na pacienta
2. bipersonální fáze - předmětem zájmu je terapeutický vztah
mezi dvěma osobnostmi; protipřenos
3. multipersonální fáze - předmětem zájmu je chování
terapeuta a pacienta ve skupině;
ve skupinové psychoterapii je v jistém smyslu " každý
její člen pacientem i terapeutem současně " (Moreno,
dle Širokého 1966, s.468)

Podle Širokého se tyto změny v pojmání vztahu mezi lékařem a pacientem promítají i do všeobecné medicíny, " kde vztah lékaře a pacienta je interpretován v rovině setkání a biologický zásah pak jako část - i když základní a určující - mezilidského existenciálního vztahu " (Široký 1966, s.468). Podle našeho mínění, se v tomto názoru projevila Širokého vlastní tendence. On sám nepochybně takto vztah lékaře, resp. psychoterapeuta a pacienta chápal a prakticky uplatňoval. K pacientům se choval jako k rovnocenným partnerům. Myslíme si ale, že většina lékařů (a bohužel i mnoho psychoterapeutů) tímto způsobem neuvažovala a ani se tak samozřejmě nechovala. Ani dnes, kdy se hovoří o humanizaci medicíny, se u značného počtu lékařů o nějakém vzájemném partnerském vztahu (dokonce ani o komunikaci) s pacientem vůbec nedá mluvit (i když v podstatě i to je způsob komunikace). Máme za to, že někteří lékaři tento obousměrný vztah neuznávají ani teoreticky. Záměrně zcela opomíjíme otázku symetrie vztahu čili jakýsi mocenský poměr lékař - pacient (nezaměňovat s otázkou autority !) neboť, kde není vztah, není třeba se zabývat jeho symetrií.

Na druhé straně je třeba upozornit, že mnoho pacientů tento vztah nevyžaduje ani neočekává. " Nedospělá společnost si ráda představuje zdravotnictví jako " laskavou matku " nebo " všemohoucího otce ". V přístupu k péči převládá " servisní model " s představou, že " havarovaný člověk " bude prohlédnut, diagnostikován, vyspraven, vyzkoušen a předán zpět do života, kde se lze opět vzájemně devastovat ad libitum " (Styx 1992, s.8).

K této problematice Široký vyslovuje, podle nás, velmi pokrokové a závažné tvrzení : " *Psychoterapeutická teorie není tedy jen receptářem terapeutické techniky, ale je souhrnem poznatků psychologie působícího mezilidského vztahu; je psychologií dynamiky terapeutické komunikace* " (Široký 1966, s.468). Myslíme si, že tento výrok podstatným způsobem vystihuje Širokého pojetí psychoterapie, jak v teoretické, tak hlavně v praktické rovině.

Široký se dále v článku zabývá možností přidat k výše jmenovaným třem fázím vývoje psychoterapie fázi čtvrtou, *fázi sociálního pole* - kdy předmětem zájmu je sledování psychoterapie v rámci společensko - historických vlivů. Přikláníme se k jeho názoru, že tyto vlivy jsou rozhodně neopomenutelné.

Široký, u některých u nás používaných psychoterapeutických postupů analyzuje vztah terapeut - pacient, především hledisko symetrie vztahu a otázky s tím související : otázku autority, přístupu k osobnosti a otázku autority norem a cílů. U jednotlivých psychoterapeutických směrů si také všímá historických anticipací.

V sugestivní a hypnotické psychoterapii jde, podle Širokého, především o terapeutické využití vztahu pacient - terapeut realizovaného jako setkání " ne - mocného " s " mocným ". Hypnoterapeut uplatňuje osobní autoritu, " která si v průběhu účinné sugesce nárokuje poslušnost příkazu (osobního rozkazu)" (Široký 1966, s.472). Široký upozorňuje, že sugesce se nedá oddělit od žádné psychoterapie a říká : "Sugesce jako proces tedy znamená iracionální hnutí odezvou

na autoritu " (Široký 1966, s.470). Tento přístup se obrací na iracionální a magickou stránku osobnosti člověka a využívá určitých pozitivních nebo inverzních tabu, spojených s mocí slova a gesta. Toto pojetí můžeme, dle Širokého, sledovat od patriarchálních kněží, medicinmanů, přes bylinkáře a lidové léčitele až po Mesmera, Bernheima, Charcota, aj.

Široký poukazuje, že také v psychoanalýze se pracuje s osobní autoritou, ale díky ní se získává důvěra v přátelský vztah a pochopení. Analytik je pacientovi průvodcem, vytváří podmínky opory a sdílení. Psychoanalytik apeluje na " vědomé a podvědomé či pudově emocionální a racionální " složky osobnosti, zajímá jej " účinek společenských norem na potlačení individuálních pudových hnutí, vyhýbajících se vědomému zvládnutí " (Široký 1966, s.472). Analogie nachází ve zpytování svědomí, zpovědi i ve filosoficko - psychologických a beletristických dílech (uvádí např. Rousseaua, Dostojevského, aj.).

Skupinovou psychoterapii můžeme podle Širokého charakterizovat takto : *pacienti i terapeuti jsou rovnocennými členy skupiny, klade se důraz na terapeutickou autonomii skupiny a její autoritu. Využívá se sociální složky osobnosti, je zde snaha o nalezení harmonie jednotlivce a společnosti.* Široký připomíná, že v psychodramatu je komunikace mezi členy skupiny obohacena o " hravou a dramatickou možnost kontaktu a sebevyjádření " (Široký 1966, s.471). Obdobu skupinové práce nachází Široký např., ve středověkých klášterech, předchůdce psychodramatu, podle něj, hledá Moreno v obyčejích indiánů Pomo, také ve starořeckém

současného vědomí potřebných autorit. Jako ambivalentní označuje také vztah jedince a kolektivu : " Platí-li od školního věku za kádrové stigma nařčení z nekolektivnosti, je to jen výsledek nedostatečného respektu k zákonitostem lidských typů a jejich rozmanitosti. Kolektivnost bývá navíc formalizována....jistě zpovrchnění vztahů lze konstatovat také v rodinách."... (Široký 1966, s.474). Upozorňuje také na obecnou nedůvěru lidí v možnost svobodného vyjadřování a k práci skupiny (schůzovnictví, formalismus). Všechny tyto negativními rysy musí, podle Širokého, psychoterapeut brát v úvahu při své práci. Široký dále konstatuje, že " moderní svět žije ve znamení vědy a rozumu " a že " tedy i postoj k vědeckému a racionálnímu je poznamenán nejhlubší ambivalencí, kterou v psychoterapii vyjadřuje polarita sugestivního a racionálně - empirického " (Široký 1996, s.475). Široký zdůrazňuje, že jednostranné prosazování racionality iracionalitu neruší, pouze její potřebu u člověka deformuje. Tento problém Široký také zmiňuje ve své práci " Meze a obzory psychoanalýzy ", kde výstižně shrnuje : " Zdá se, že reakce na extrémní racionalismus a technicismus moderní doby, která odpovídá pocitu absurdity a neskutečna, může vést ke stejně extrémnímu iracionalismu, nabývající společensky chorobných kvalit " (Široký, Meze a obzory psychoanalýzy, s.213). Vývoj posledních let, kdy dochází k exkalaci extrémní iracionality všeho druhu, kdy stále více lidí se obrací k různým kultům a magiím, tento názor potvrzuje. Je potřeba připustit, že iracionální, stejně jako racionální je nedílnou součástí lidského života.

V závěru svého článku Široký konstatuje : " Ke každému psychoterapeutickému aktu můžeme najít nějakou psychologicky shodnou aktivitu v mimoterapeutické interpersonální situaci " (Široký 1966, s.475). Psychotherapeutická situace je tedy podle něj variantou sociální komunikace, je procesem mezi osobnostmi. Psychoterapeut do něj vnáší svou osobnost, měl by tedy poznat své osobní indikace. " Neprovádí jen medicínsko - psychologický zásah, ale spoluvytváří ve vědomí svého pacienta obraz sociálního prostředí " (Široký 1966, s.475). (Těmto otázkám se Široký dosti podrobně věnuje také v monografii " Meze a obzory psychoanalysy ").

Široký shrnuje, že *psychoterapeut je s pacientem konfrontován ve čtyřech základních hlediscích* : 1. jako osobnost; 2. jako představitel teorie, vědy; 3. jako nástroj organizované pomoci společnosti; 4. jako účastník shodného dobového společenství. Studium sociálního pole, jako souhrnu vlivů, které shodně působí na společenství určité doby, je podle Širokého pro psychoterapeuta nepostradatelné, neboť ve své práci nesmí a nemůže postrádat širší sociálně psychologickou orientaci.

Podle našeho názoru má tento článek zásadní význam pro problematiku psychoterapie ve své době a platí i dnes . Je třeba si uvědomit, že psychoterapie se tehdy u nás teprve formovala. Takovýto pohled na širší souvislosti psychoterapeutické práce byl tehdy velmi neobvyklý a podnětný. (Tento referát Široký přednesl v roce 1965 na celostátní konferenci čs. psychologů o psychologických a společenských

předpokladech současné psychoterapie. Obecně teoretickým úvahám o místě psychoterapie v moderním světě byly věnovány i jiné příspěvky (Konečný, Syřišťová, Drvota), ale ty analyzovaly vztah psychoterapeutické práce a sociálních podmínek z jiných hledisek (např. otázky normality) (Konečný 1966).) Široký v této práci také velmi otevřeně hodnotí krizi společnosti té doby.

Svým pojetím psychoterapie jako mezilidského vztahu, zdůrazněním, že jde o proces mezi osobnostmi v rámci shodného sociálního pole a upozorněním na výše uvedené čtyři aspekty postavení psychologa v tomto vztahu, Široký předběhl svou dobu. Zároveň tímto článkem Široký vnáší do problematiky psychoterapie etické hledisko, což je podle nás hledisko zásadní. Odvážíme si tvrdit, že v následném období normalizace se u nás nikdo, pod takovýmto zorným úhlem pohledu, psychoterapií oficiálně nezabýval. Výstižné shrnutí obdobného přístupu k psychoterapii si můžeme přečíst v knize " Úvod do psychoterapie ", vycházející o čtvrt století později : " Psychoterapie nemůže být nikdy neutrálním počínáním, neboť ať chceme či nechceme, projevuje se zde hodnotový systém psychoterapeuta, pojetí člověka té psychoterapeutické školy, kterou terapeut zastává, stejně jako duchovní klima doby, v níž se pomoc odehrává a morální stav společnosti, ve které žije " (Vymětal 1992, s.160).

2.1.4. Psychoterapie a psychologie

Zatímco v práci " Psychoterapie v sociálním poli moderního člověka " se Široký zabývá psychoterapií v rámci sociálně - psychologických předpokladů, v tomto článku se snaží vymezit podstatu psychoterapie. Cítuje Kratochvílovu definicí : " Psychoterapie je léčebné působení na nemoc, poruchu nebo anomálii psychologickými prostředky. Nebo jinými slovy : psychoterapie je záměrné upravování narušené činnosti organismu psychologickými prostředky " (Kratochvíl 1987, s.11) a v této souvislosti klade otázku, zda podstatu psychoterapie můžeme pochopit z psychologického ovlivnění organismu, nemoci nebo psychiky či osobnosti a jestli je možno odvodit psychoterapii z tradičního modelu " terapie ".

Nejprve se zabývá medicínsko - biologickými aspekty psychoterapie. Upozorňuje, že psychoterapie jako odborná disciplína se začala profilovat teprve tehdy " když došel uznání fakt, že za mnohými jevy, imponujícími jako klinické obrazy tradičního medicínského nazírání, se skrývá psychologická problematika, která v určitých případech může vystupovat jako určující příčina onemocnění " (Široký 1969, s.578-579). Část lékařské problematiky se odvrátila od přírodovědeckých principů k oborům sociálně - psychologickým, pedagogickým a filosofickým. To ovlivnilo moderní medicínu a duševní děje začaly být doceňovány jako reálné síly ve zdraví i v nemoci. Byl studován placebo - efekt a význam psychosomatických faktorů. (Připomínáme, že to byl Jung, kdo jako první poznal význam fyziologických prů-

vodních jevů emocí, dnes označovaných jako psychosomatické faktory). Pro teoretické vymezení psychoterapie to však podle Širokého nepřineslo nic podstatného. Otázka duševního zdraví a nemoci přináší obtíže při užití biologických kritérií na hraniční případy. Překážkou je také to, že psychologie v boji o své uznání mezi ostatními vědami, odvozuje své základy od přírodovědy, především fyziky. Tento mechanistický přístup pak znesnadňuje přesnější vymezení podstaty psychoterapie. V této souvislosti se Široký zmiňuje o Jungovi, který se na rozdíl od Freuda, dokázal ve své analytické psychologii od přírodovědeckých základů odpoutat.

Tento problém v psychologii, v psychiatrii a dá se říci, že v celém lékařství, v podstatě přetrvává dodnes. Přesto, že moderní fyzika zrelativizovala oblast klasických názorů, stále má ve zmíněných oborech " navrch " mechanicko - kauzální pozitivistický přístup a jakýkoliv jiný úhel pohledu je v mnoha případech zatvrzele odmítán.

Také k těmto problémům se Široký vyjadřuje v práci "Meze a obzory psychoanalýzy ", kde mimo jiné vyjadřuje velmi osvícený názor : " Komplementární přístup nás však utvrzuje v přesvědčení, že také obraz člověka je závislý na zorném úhlu a že hraniční problémy psychologie (tak jako hraniční problémy fyziky) se komplementárnímu hledisku neubrání " (Široký, Meze a obzory psychoanalýzy, s.134).

Široký se snaží analyzovat podstatu psychoterapie na příkladech tří kazuistik, ve kterých psychoterapii označuje, podle medicínského nazírání, jako terapií adjuvantní, sympto-

matickou a kauzální. Ukazuje, že psychoterapií se nepůsobí na organismus nebo na nemoc, a že klasické schéma nemoc - léčba je nedostačující, i když se terapeutický efekt (odstranění příznaku) projeví. V některých případech je dokonce otázka co, a jestli vůbec něco, lze u pacienta označit za nemoc. Široký polemizuje s dalším medicínským hlediskem: "Psychoterapeut má využít znalosti psychologie v navození stavu, který je považován za zdravotně prospěšný. Jaký je však zdravotně prospěšný duševní stav? Psychoterapie vzniká z poznání, že nejen zdravé tělo prospívá duchu, ale i zdravý duch prospívá tělu. Kriteria zdravého ducha však nelze odvodit ze zdravého těla, pokud obě sféry gnoseologicky chybným postupem neidentifikujeme" (Široký 1969, s.581). Proto, podle jeho názoru, psychoterapeuti mohou hovořit o svém cíli jen v termínech osobnosti. Biologicko-medicínské vymezení psychoterapie je tedy pro Širokého pojetí nedostačující. Široký k tomu shrnuje: "Jakkoliv podnětem vyhledání psychotherapeutické péče může být medicínsky chápaný symptom, začíná vlastní psychoterapeutická práce změnou orientace od příznaku a nemoci na problém psychologický" (Široký 1969, s.581-582). Této problematice se věnuje také v práci "Meze a obzory psychoanalýzy", kde říká: "...základním problémem psychoterapie se stává problém člověka a lidské osobnosti....Čím více vystupuje před psychoterapeuta speciální úkol práce s osobností, tím zřetelněji se obnažuje její specifická; je příbuznější výchově, nežli klasickému "ars medica" (Široký, Meze a obzory psychoanalýzy, s.47).

Dále se Široký zabývá postihnutím výchovně pedagogických aspektů psychoterapie. Cituje některé autory (Začepickij, Kondáš, Freud, Jung, aj.) a jejich názory na vztah psychoterapie a výchovy a sám poznamenává, že psychoterapie, spíše než k přírodním vědám, má blízko k výchově, pedagogice, etice a psychologii. Konstatuje, že pedagogika je většinou pokládána za vědu o výchově dětí, ale upozorňuje že výchova není omezena jen na určité životní období. Cíle výchovy v pedagogice jsou dány v rámci příslušné kulturní a sociálně - politické struktury společností a rozhodující slovo má etika. K vymezení psychoterapie v těchto souvislostech potom Široký uvádí : " Pedagog a psycholog provádějící psychoterapii pracují tedy na shodném poli, přičemž psychoterapeut neomezuje svůj zásah na období dětství a zaměřuje se k cílům, které objevuje prostřednictvím psycho-terapeutického vztahu " (Široký 1969, s.584).

Při zkoumání vztahu psychoterapie a psychologie vychází z psychologického přístupu psychotherapeutických škol hlubinně psychologických. Cituje některé autory patřící k tomuto směru a upozorňuje na " rozdíl cíle mezi tradiční medicínou a psychoanalýzou; pro první je cílem "obnovit zdraví ", pro druhou " změna postoje k sobě ", navození nového způsobu myšlení umožňujícího žít smysluplně " (Bally dle Širokého 1969, s.584) a na " nebezpečí rozšíření medicínské kategorie " norma - patologie ", na jakékoliv lidské konflikty " (Zalokar dle Širokého 1969, s.584).

V této souvislosti je jistě vhodné připomenout, že v současné době nepanuje (a asi ani není možná) názorová shoda v

otázce normality člověka, ale její běžné vymezení " normální ve smyslu souhlasu s normou " je, podle našeho názoru, velmi zúžené a těžko akceptovatelné.

Široký vyjadřuje přesvědčení, že *psychoterapii můžeme chápat jako psychologickou pomoc*, a že, jestliže vyjdeme z metodiky psychologické pomoci, jak ji rozpracovaly jednotlivé hlubinně psychologické směry, *jde o cestu systematického prohlubování sebepoznání, jež je nezbytným předpokladem pro vývoj osobnosti*. Formuluje "*heautognostiku*" - jakousi psychologickou systematiku, sdružující " příspěvky směrů stavějících psychologickou pomoc na sebepoznání " a poskytující " orientaci v psychologii poznávání sebe " (Široký 1969, s.585). Příznivý zdravotní vliv, který mají na mnohé neurózy změny osobnosti uskutečňované na základě sebepoznání, pak staví , podle Širokého, v psychoterapii do popředí její psychologickou podstatu. Psychoterapie je tedy podle jeho názoru " léčbou " jen v jakémisi alegorickém smyslu. Široký cituje názory na psychoterapii některých analytických psychologů a shrnuje : "U analytického psychoterapeuta jde především o pohotovost k " otevření se " psychickým dějům, oproštěnému od vnášení psychologii cizorodých prvků, budujících předpojatostí a zúžení zorného pole " (Široký 1969, s.585). Upozorňuje také na velmi důležitou problematiku - přehodnocení závislosti psychoterapeuta na " cílech ", které často bývají vymezovány vnějšími kritérii, např. " sociální adaptace ", k čemuž se kriticky stavějí " hlubinní " psychologové, mj. i C. G. Jung, který např. k otázce adaptace říká : " Je nesprávné dostávat lidi

podvodem z jejich osudu a pomáhat jim, aby se překračovali za svou úroveň. Má-li to člověk v sobě, aby se adaptoval, pomozte mu všemi prostředky; ale je-li to skutečně jeho úkol neadaptovat se, pomozte mu všemi prostředky, aby adaptován nebyl, protože potom je to s ním v pořádku " (Jung 1993, s.107).

Široký zdůrazňuje důležitost komplementárního přístupu různě orientovaných a profesionálně zaměřených odborníků a kritizuje tendence ke " sjednocení oborů ". K podstatě psychoterapie tedy shrnuje : " *Psychoterapie se nám jevila jako určitý způsob psychologické pomoci člověku, která se v jednom závažném ohledu ukazuje jako pomoc určená heautognostikou* " (Široký 1969, s.586). Na závěr předkládá své pojetí duševní krize jakožto vyvrcholení rozporů v osobnosti dospívající k nutnosti její proměny a uzavírá : "Domníváme se, studium psychoterapie jakožto psychologické pomoci člověku v duševní krizi může přispět k hledání teorie adekvátní psychoterapeutickému počínání " (Široký 1969, s.586).

V Širokého pojetí psychoterapie se, podle našeho názoru, zřetelně projevuje jeho myšlenková spřízněnost s analytickou psychologií C. G. Junga. Nakolik sám vlastní cestou došel k takovému chápání psychoterapie a nakolik byl Jungovou teorií ovlivněn, není důležité. Víme, že důkladně prostudoval psychoanalýzu i ostatní směry hlubinné psychologie, a že byl celkově ohromně vzdělán. Lze konstatovat, že Jungova teorie ho " oslovila " zásadním způsobem, protože korespondovala s jeho vlastní podstatou.

Pokusme se nyní shrnout podstatu psychoterapie v pojetí Huga Širokého - jak se nám jeví z tohoto článku. Z jeho názorů vyplývá, že biologicko - medicínské pojetí psychoterapie je nevyhovující; povrchní a nevystihující podstatu psychoterapeutické činnosti. Široký vychází z analytické psychologie a uvádí: "Teorie komplexu má význam i pro psychoterapii: umožňuje vytvoření terminologického základu, který není závislý na pojmech tradiční medicíny a psychiatrické psychopatologie, ale míří ke studiu duševních procesů v širším rámci psychologie bez předsudků" (Široký 1971, s.29) a v této souvislosti také cituje Junga: "Obě školy - (tj. Freudovu a Adlerovu - pozn. H. Š.) - nemohu ušetřiti výčitky, že přespříliš objasňují člověka z kouta patologie a defektu.... Chtěl bych naproti tomu raději porozumět člověku z jeho zdraví a rovněž nemocného bych osvobodil od oné psychologie, kterou Freud představuje na každé stránce svého díla" (Jung, dle Širokého 1971, s.29).

Široký soustředí svou pozornost k osobnosti a upozorňuje na určitý vztah výchovy k psychoterapii. V tomto pohledu je také velmi "blízko" jungovské psychoterapii, která má vedle svého "léčebného" aspektu, také významnou roli výchovy, duchovního vedení, poznání a zdokonalení vlastní osoby. Zde se již dostáváme k otázce cílů psychoterapie. Cíle jsou u jednotlivých psychoterapeutických škol a přístupů vymezovány nejednotně a v podstatě je nelze navzájem srovnávat. (Viz také výše, otázka přehodnocování cílů, např. problém adaptace, apod.). Hugo Široký zaměřuje svou psychoterapii k cíli, který objevuje prostřednictvím

psychoterapeutického vztahu, nebo-li, podle něj, *psychoterapeut má být zaměřen na rozvíjení možností, které objeví v rámci psyché svého klienta*. Tento názor je, podle nás, projevem velké pokory, lidskosti a úcty k druhému člověku a dovolíme si říci, že je to názor našemu chápání psychoterapie velice blízký. Také Jungova analytická práce na psychice, nespočívá jen " na odstranění zábran a na její normalizaci, ale snaží se záměrným napomáháním tvorbě symbolů a odhalováním jejich významu obohatit psyché zárodky růstu a otevřít jí tak pramen síly, která se může v budoucím životním formování pacienta uplatnit tvůrčím způsobem " (Jacobi 1992, s.54). Jung popisuje psyché jako seberegulující systém. V těchto názorech se u obou autorů projevuje finální způsob nazírání na psychiku člověka a také to, že osobnostní změnu klienta chápou jako dynamický proces. Jako podstata psychoterapie se pak jeví cesta prohlubování sebepoznání člověka. Je třeba zdůraznit, že v tomto přístupu k psychoterapii se odráží hluboká víra v člověka, v jeho autonomii, v jeho vůli k životu a v jeho terapeutickou sebesílu. Znovu si neodpustíme neocitovat C. G. Junga : " ...důvěřuji v to, že v každém je vůle žít, a ta mu pomůže zvolit si věc, která je pro něho správná. Když léčím nějakého člověka, musím být mimořádně opatrný, abych ho nesrazil k zemi svými názory nebo svou osobností, protože on musí bojovat svůj osamělý zápas životem a musí být schopen spoléhat na svou, možná velmi neúplnou výzbroj a důvěřovat ve svůj, možná velmi nedokonalý cíl....Musí orat své pole pluhem, který možná není dobrý; můj je snad lepší, ale k čemu

je mu to dobré ? On nemá můj pluh, mám ho já a on si ho nemůže půjčit; musí používat své vlastní, možná velmi nedokonalé nástroje a musí pracovat se svými zděděnými schopnostmi, ať jsou jakékoli " (Jung 1993, s.141-142).

Jestliže nyní krátce shrneme Širokého pojetí psychoterapie - i s přihlédnutím k jeho předchozím pracím - můžeme určit tyto základní atributy :

rámcem psychoterapie je mezilidský vztah, kdy dochází k setkání dvou rovnocenných osobností, terapeut v něm má aktivní úlohu, neboť poskytuje klientovi psychologickou pomoc na jeho cestě k sebepoznání; tato osobnostní změna je dynamický proces; uplatňuje se zde finální způsob nazírání na psychiku a víra v člověka.

2.2. K psychoterapeutické práci Huga Širokého a jeho pracovnímu stylu

V této kapitole bychom se chtěli zmínit o některých prvcích psychoterapeutické práce H. Širokého, o jeho pracovním a diagnostickém stylu a vztahu k pacientům.

Nejdříve si dovolíme vrátit se ještě stručně k psychodramatu, neboť v dosavadním textu, jsme se jen více méně zmínili o Širokého aktivitách v této oblasti. H. Širokého můžeme považovat za průkopníka psychodramatu u nás. Psychodramatu a tématické s ním spojené věnoval několik studií a ve své praxi psychodrama běžně užíval, ať již v

klasické formě nebo jen jeho určité prvky - např. hraní rolí. První zkušenost s užíváním psychodramatu získal v Psychiatrické léčebně v Opavě, kde se svými spolupracovníky nezařazoval psychodrama do skupinové psychoterapie, ale užíval ho v modifikované formě. Psychodramatický tým tvořili tři osoby : ředitel, alter-ego a herec-terapeut, kteří společně hráli proti protagonistovi - pacientovi. Později od tohoto uzavřeného sezení s centrálním protagonistou upustili a užívali klasickou skupinovou formu psychodramatu - skupina pacientů a psychodramatický tým. Funkce psychodramatického týmu byla trojí : 1. terapeutická, 2. diagnostická, 3. herecká; pacienti měli v podstatě funkce dvě : hraní a komentování. V psychodramatu jde o spojení herecké akce s minulými zážitky a afektivními reakcemi, vybavují se emočně nabitě vzpomínky, ale na rozdíl od jiných psychoterapeutických metod je nemocný aktivován i motoricky. Dochází ke katarzi a ke korektivní zkušenosti, sociální i emoční. Za jeden z nejdůležitějších přínosů psychodramatu Široký pokládal studium mezilidských vztahů. Zároveň v psychodramatu využíval i jeho *diagnostický aspekt*, který se podle něj zrcadlil jednak *ve vztahu pacienta ke hře, vztahu k psychodramatickému týmu a také v divadelní projekci osobnosti*. Psychodrama považoval za jakousi další psychodiagnostickou metodu. (Široký 1962). Co se týče užití psychodramatu v psychoterapeutické praxi, pořádal Široký (již ve Šternberku) tzv. *centrální psychodrama s pacienty*, kdy se (třeba až tři hodiny) pracovalo *klasickou psychodramatickou technikou, i s psychotiky* (Němcová 1997, ústní sdělení).

Vedle toho používal jednotlivé psychodramatické techniky ve skupinové psychoterapii. S prvky psychodramatu pracoval Široký i při výcviku studentů psychologie.

Formou skupinové psychoterapie se ve Šternberku pracovalo ve dvou skupinách. Jednu skupinu tvořili neurotičtí pacienti; byla to skupina polootevřená, většinou o 7 - 10 lidech, scházející se jednou týdně a ve které se pracovalo stylem, který bychom dnes označili " encounter ". Tuto skupinu většinou vedla psychoterapeutická sestra a s ní dva až tři koterapeuti. Široký se podílel na přípravě a zpracování výsledků této skupiny (Němcová 1997, ústní sdělení). Druhou skupinu tvořili psychotičtí pacienti, tuto skupinu vedl Široký spolu s dvěma až třemi koterapeuty, scházela se vícekrát týdně a byla to uzavřená skupina.

Jen stručně chceme připomenout *arteterapii*, která byla jednou z bazálních metod v Širokého práci. Nejčastější formou byla malba a kresba, pacienti malovali buď na zadaná nebo volná témata, často pod dojmem reprodukované hudby. Široký pak s pacienty jejich výtvořiny zpracovával, nejprve individuálně, pak ve skupině.

Zajímavou formu psychoterapie pořádal H. Široký jednou měsíčně. Mohli bychom to nazvat " *společenské odpoledne* ", kdy se v kinosále sešli personál i pacienti a všichni byli civilně svátečně oblečení. Program se skládal převážně z vystoupení pacientů, ale také personálu, někdy se hrálo divadlo, k tanci hrála živá hudba, často za účasti některého z pacientů . Tato setkání byla mezi pacienty velmi oblíbená, bylo to pro ně něco neobvyklého - hlavně pro

psychotické pacienty - a velmi si považovali, když je vyzval k tanci některý z lékařů - což bylo u H. Širokého pravidlem (Němcová 1997, ústní sdělení).

Tímto velmi lidským a tvořivým přístupem k psychoterapii předznamenáváme pracovní styl Huga Širokého. Široký prosazoval *dynamické pojetí osobnosti a celostní přístup*. Byl odpůrcem tehdy běžného deskriptivního pojetí osobnosti a povrchní symptomatologické diagnózy. Zdůrazňoval *respekt k subjektivní skutečnosti člověka*. Vycházel z přesvědčení, že *každé chování nemocného má svůj význam a obsahuje určitá sdělení a že jeho projevy je třeba chápat v širších souvislostech*. Takovéto pojetí nebylo tehdy (a bohužel ani dnes) rozhodně obvyklé. Zajímal se o *osobní historii pacienta*, především kladl důraz na jeho *dětství a dospívání, vztahy v primární rodině*, ale i o *širší pacientovo zázemí*, zkoumal to, co dnes Frýba označuje jako "psychotop" (Němcová 1997). Prosazoval důsledný a bezprostřední kontakt s pacientem - neváhal ani zajít k pacientovi domů. Při určování diagnózy se bránil každé šabloně a povrchnímu "značkování", vyznačoval se *nepředpojatostí, ohromnou systematickostí, důkladností a snahou jít do hloubky pacientovy osobnosti* (Běřák 1997, ústní sdělení). Velmi pečlivě a svědomitě protokoloval. Byl *brilantní analytik, velmi taktní v interpretacích* (Martínková 1997, ústní sdělení). K *pacientům se choval jako k rovnocenným partnerům*. Byl k nim vysoce empatický, vstřícný, velmi slušný a laskavý. Při seznamování si vždy s pacientem podal ruce, zásadně

pacientům vykal a oslovoval je příjmením. Neměl rád, když personál označoval pacienty jejich diagnózami (Němcová 1997, ústní sdělení). Takovéto chování není bohužel ani dnes samozřejmé ; stále ještě značná část personálu, převážně na psychotických odděleních, se chová k pacientovi jako k bezmocnému předmětu péče. I takto se tedy projevuje jeho vysoká humánnost a úcta k člověku.

V psychoterapeutickém sálku měl H. Široký umístěno na zdi motto podle sv. Augustina :

"NOLLI FORAT IRE, IN INTERIORE HOMINE
HABITAT MENTO "

což můžeme volně přeložit jako :

*" co nenajdeš v sobě (ve svém nitru),
nehledej na tržišti světa "*

3. Práce ve Studijním a výcvikovém středisku

Jak jsme se již zmínili v životopise Huga Širokého, začal v roce 1965 vyučovat na katedře psychologie brněnské university a současně začal v Psychiatrické léčebně ve Šternberku s praxemi studentů. Tyto praxe byly zpočátku realizovány jako doporučený program pod názvem " Výcvik ve speciálních dynamických metodách " pro posluchače II. a IV. ročníku, od roku 1968 pak jako povinné praktikum z analytické psychologie, pro studenty 4. nebo 5. semestru.

Kromě praktik ve Šternberku absolvovali v té době studenti ještě 14-ti denní praxi z psychopatologie na pracovišti klinické psychologie v Psychiatrické léčebně v Kroměříži, pod vedením dr. Kratochvíla (Seznam přednášek 1967, 1968, 1969).

Praktika v pojetí H. Širokého neprobíhala formou klasických stáží, kdy studenti přihlížejí a více nebo méně se zapojují do praktické činnosti, ale šlo zde o jakýsi vlastní psychologický výcvik studentů. Podle Širokého bylo cílem zprostředkovat psychologickou zkušenost uplatněním psychologické systematiky sebepoznání - heautognostiky- jak ji Široký nazývá. Východiskem je studium dynamiky osobnosti. Výcvik měl " nejen umožnit sebepoznání jako cenný zdroj psychologického tréninku, ale i vytvoření předpokladů pro zvládnutí ev. nežádoucích vlivů - osobní rovnice " (Široký 1970, s.47). Výuka se postupně zaměřovala ke třem vzájemně se prolínajícím otázkám :

1. strukturování podnětového pole ("intenzifikace zkušenosti")

2. rozpoznání osobní odezvy

3. ovlivnění postojů posluchače; (Široký 1970)

Práce Studijního a výcvikového střediska v Psychiatrické léčebně ve Šternberku by nebyla možná bez podpory ostatních lékařů a zdravotníků a také ředitele Skuly; na samotném výcviku studentů se kromě Širokého nejvíce podílela jeho žena, dr. Široká a tehdejší pomocná vědecká síla - studentka psychologie Jaroslava Švehlíková (dnes dr. Martínková, které vděčíme za informace o konkrétní práci se studenty).

Vlastní psychologickou zkušenost a práci studentů můžeme pro lepší orientaci rozdělit do tří okruhů (které se navzájem prolínají).

Do prvního okruhu bychom zařadili problematiku " *kontakt s pacienty* ". Pro většinu studentů to bylo první bezprostřední setkání s psychiatrickými pacienty. Studenti prošli všemi odděleními, od dětského, přes neurotické, psychotické až po geriatrické, aj. Účastnili se vizit a byli přímo konfrontováni s různými psychiatrickými diagnózami a psychickými problémy. S pacienty se setkávali ať už při týmové práci - při skupinové psychoterapii - nebo sami při vlastních diagnostických vyšetřeních. Při těchto kontaktech mohli studenti sledovat svou " individuální odezvu " (Široký 1970, s.46), své osobní prožitky, reakce a přístupy k různým pacientům, své vlastní problémy či " komplexy ", zvládání situací, obranné reakce a vlastní pozitivní či negativní tendence. Tyto zkušenosti pak společně reflektovali ve studentské skupině.

Druhý okruh tvoří *práce diagnostická*. Každý student zpracovával dva až tři chorobopisy, vždy jednoho pacienta z

oddělení neuróz a druhého (příp. třetího) z psychotického oddělení. Všichni studenti se nejdříve zúčastnili modelového vyšetření se S. Švehlíkovou, na jehož základě se potom formou hraní rolí modeloval pro každého pacienta určitý scénář vyšetření. Tento scénář, který sestavoval student společně se Švehlíkovou, vycházel z psychiatrického parere a byl určitou pomůckou pro orientaci studenta : co vlastně má diagnostické vyšetření obsahovat, co očekává psychiatr od psychologa a na co se především upírá zájem psychologa. Po vyšetření student sepsal protokol zkonzultovaný se Švehlíkovou a pak pacienta přešetřoval Široký za přítomnosti výcvikové skupiny. Široký příkladně předváděl svým studentům, jak má vypadat znalost psychopatologie v praxi. Odmítal tehdy běžné deskriptivní pojetí osobnosti a proti němu prosazoval dynamické chápání. Při práci se projevovaly jeho ohromné znalosti psychologie osobnosti, ať již v normě či v patologii (Běřák 1997, ústní sdělení). Do diagnostické práce vnášel různé úhly pohledu na osobnost pacienta, v kontaktu s nimi byl velmi empatický a vřelý (Martínková 1997, ústní sdělení). Na závěr student pacienta znovu vyšetřil, pod supervizí Širokého a za přítomnosti výcvikové skupiny. Společně pak všichni analyzovali a srovnávali jednotlivá vyšetření, reflektovali vlastní poznatky a zážitky a jejich vývoj a sepsali zprávu, která se nakonec stala součástí chorobopisu. Studenti také mimo jiné pracovali v léčebně s Rorschachovým testem, se kterým by jinak vůbec neměli šanci se seznámit (Martínková 1997, ústní sdělení).

Do třetího okruhu zařazujeme *psychoterapeutickou práci ve skupině*. Široký pracoval se dvěma skupinami pacientů, jednu tvořili neurotičtí pacienti a druhou psychotičtí. Studenti se mezi ně zařazovali jako jedni z členů skupiny. V těchto skupinách se hodně využívalo prvků psychodramatu, studenti se nejvíce aktivizovali v psychodramatické technice " hraní rolí ". Ve skupinové práci uplatňoval Široký také muzikoterapii, spíše v pasivní formě, často ve spojení s relaxací. Členové skupiny pak společně hovořili o svých pocitech. Kromě patientských skupin studenti také pracovali v rámci studentské skupiny. V této cvičné skupině studenti navzájem konfrontovali své poznatky a s využitím vhledu a korekce zpracovávali své zkušenosti z výcviku. Při skupinové práci zase využívali psychodramatických prvků. Studenti si většinou formou hraní rolí mohli ověřit své reakce a postoje např. při problémech se zvládnutím obtížných situací, hůře pochopitelných pacientů či při analýze různých přenosových a protipřenosových prvků. Mohli tak lépe poznat své osobnostní předpoklady. Pracovali také arteterapeuticky, kdy malovali na nějaké zadané téma, např. " můj první sen v psychiatrické léčbě " (Martínková 1997, ústní sdělení) a potom o svých výtvorech diskutovali ve studentské skupině. Heautognostický proces začínal tím, že na počátku praxe byli jednotliví studenti sami uzavřeni na celý den v arteterapeutickém ateliéru, izolováni od jakýchkoliv rušivých elementů - aby se u nich mohla " rozeběhnout " introspekce - a zde mohli dle vlastního uvážení se projevovat - psát, malovat, modelovat nebo dělat cokoli. Posléze pak H. Široký tuto práci s jednotlivými

studenty analyzoval (Běťák, Martínková 1997, ústní sdělení). Principu sebepoznání sloužil také jakýsi dotazník či seznam orientačních bodů. Posluchači v něm uváděli např. své osobní preference co se týče problematiky, druhu psychologické práce, zaměření, pojetí psychoterapeutické práce a osobností, typu pacientů, své osobní sympatie či antipatie, co považují za pochopitelné či nepochopitelné, odpudivé, nudné či naopak zábavné v práci psychologa, apod. (Běťák 1997, ústní sdělení; Široký 1970).

Tento třítydenní výcvik absolvovalo v jednom běhu vždy pět až osm studentů (Martínková 1997, ústní sdělení). Kromě tohoto základního výcviku, někteří studenti s hlubším zájmem a vztahem k hlubinné psychologii dál soukromě dojížděli do léčebny a pokračovali v individuálním výcviku; mezi jinými to byli např. dr. Ludvík Běťák či dr. Jiří Kocourek. Široký při jejich výcviku používal jak klasické psychoanalytické techniky, tak postupy jungovské analýzy, učil studenty pracovat se sny, rozumět symbolice, metodě amplifikace aj. (Běťák 1997, ústní sdělení).

Činnosti ve výcvikovém středisku jsme věnovali samostatnou kapitolu, neboť ji považujeme za jednu z nejvýznamnějších aktivit Huga Širokého. Způsob, jakým se studenty pracoval, byl velmi neobvyklý a přínosný; můžeme říci, že používal balintovský přístup. Za největší klady jeho výcviku považujeme tyto prvky :

- šlo zde o vlastní psychoterapeutický výcvik studentů
- nalezení " osobní rovnice " posluchače

Široký zde " vychoval " řadu budoucích klinických psychologů, např. L. Běřáka, J. Kocourka, K. Škodu, P. Vavříka, J. Ženatého a mnohé jiné.

4. K metodologii práce

Údaje pro tuto diplomovou práci jsme získávali především klinickými metodami.

Naším nejdůležitějším postupem bylo *interview*. Ve většině případů jsme použili řízený částečně strukturovaný rozhovor, který někdy spontánně přešel v rozhovor volný. Obsah rozhovoru jsme registrovali zapisováním během interview, neboť přesto, že jsme měli k dispozici diktafon, respondenti jeho užití vesměs odmítli.

Hovořili jsme s manželkou H. Širokého, dr. Hanou Širokou; poprvé na počátku naší práce v květnu 1996 v její pracovně, podruhé v únoru 1997 rovněž na pracovišti a také u ní doma. Měli jsme tedy možnost poznat místa, kde Hugo Široký pracoval a žil. Dr. Široká nám sdělila velmi mnoho faktických údajů, cenných osobních poznatků a postřehů o svém muži, z nichž jsme mohli sestavit jeho téměř kompletní psychologickou *anamnézu*. Oba rozhovory probíhaly za nerušených podmínek, ve velmi vstřícné atmosféře a trvaly každý asi 2, 5 hodiny.

Mluvili jsme také se dvěma jeho blízkými spolupracovnicemi z PL ve Šternberku. Dr. Jaroslava Martínková, kterou jsme navštívili v Centru psychologických a poradenských služeb v Bratislavě, kde pracuje, nám poskytla informace o činnosti výcvikového střediska, o diagnostické práci H. Širokého a o způsobu jeho výuky, neboť byla také jeho studentkou. Dr. Marcela Němcová, se kterou jsme hovořili v Dětské psychiatrické léčebně ve Velké Bíteši, kde je ředitelkou, nám

pověděla především o jeho pracovním stylu a vztahu k pacientům. Od docenta Karla Pločka jsme se dozvěděli o H. Širokém jako o studentovi a spolužákovi (a také mnohé dobové souvislosti), dr. Ludvík Běťák o něm ve své psychoterapeutické pracovně nadšeně vyprávěl jako o učiteli a velké inspirativní osobnosti. Můžeme konstatovat, že všechny rozhovory se uskutečnily za nerušených podmínek, s velkou ochotou a zájmem zpovídáných osob. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od 1,5 hod (dr. Běťák) až po 3,5 hod (doc. Ploček). Vzhledem k tomu, že jsme mohli srovnávat podobné informace o osobě a práci H. Širokého z různých zdrojů, považujeme jejich validizační hodnotu za poměrně vysokou.

Použili jsme také metodu *pozorování*, neboť jsme viděli film "Psychodrama ", ve kterém jsme měli možnost sledovat H. Širokého při práci.

Významnou metodou při naší práci byl *rozbor produktů činnosti*. Provedli jsme obsahovou analýzu a pokus o interpretaci některých jeho děl. Přečetli jsme všechny jeho učební texty, monografie, časopisecké práce týkající se psychoterapie a psychodramatu, recenze, populárně vědecké články a eseje.

Studium literatury, která je uvedena v seznamu na konci práce, nám mimo jiné sloužilo ke srovnávání různých hledisek řešení teoretických a praktických otázek, kterými se H. Široký zabýval a také pro pochopení a vystižení dobových souvislostí.

Seznam prací H. Širokého jsme získali prostudováním bibliografických katalogů z let 1955 - 1975, kartotéky Univerzitní knihovny a doplnili ho několika tituly z článku doc. Plocka (1991). Bibliografii jsme, pro snazší orientaci, rozdělili do dvou částí : 1. učební texty a monografie, 2. časopisecké práce, referáty a pod., seřazených chronologicky.

Používali jsme vesměs kvalitativní metodologické postupy.

5. Bibliografický přehled prací Huga Širokého

5. 1. Učební texty a monografie

- Široký, H., Abstraktní a konkrétní myšlení u schizofrenie,
Diplomová práce, Psychologický ústav, Masarykova
universita Brno 1957, 130 s.
- Široký, H., Úvod do herecké psychologie, Učební texty
vysokých škol, JAMU Brno, SPN Praha 1964, 282 s.
- Široký, H., Prolegomena k psychologii a psychopatologii
osobnosti, Učební texty vysokých škol, FF UJEP Brno,
SPN Praha 1966, 172 s.
- Široký, H., (ed.), Navrátilová, Skula, Říkovský, Široká,
Uvedení psychologa do psychiatrické léčebny, Učební
texty vysokých škol, FF UJEP Brno 1969, 129 s.
- Široký, H., Náčrt psychologie divadla a psychodrámy,
Osvetový ústav Bratislava 1969, 125 s.
- Široký, H., Problém libida v psychologické teorii a
v psychoterapii, Nepublikovaná disertační práce,
Brno 1969
- Široký, H., Nárys psychologie divadla a psychodramatu,
Učební texty vysokých škol, FF UJEP Brno,
SPN Praha 1969, 95 s.
- Široký, H., Analytická psychologie C. G. Junga, In :
Psychologie XX. století, Učební texty vysokých škol,
FF UK SPN Praha 1971, 92 s., (spolu se S. Hermochovou)
- Široký, H., Psychológia herca, Osvetový ústav Bratislava
1972, 33 s.

Široký, H., Meze a obzory psychoanalýsy (Příspěvky k obrazu člověka a jeho osobnosti), Nedatovaný rukopis, 680 stran strojopisu (bez plánovaného slovníčku cizích slov, věcného a jmenného rejstříku), určený pro nakladatelství Obzor v Bratislavě.

5. 2. Časopisecké práce, referáty a pod.

Široký, H., Víra a blud, Vesmír, 38, 1959, č. 7, s. 219-221.

Široký, H., G. J. Malis : K etiologii šizofrenii, Čs. psychologie, 4, 1960, č. 1, s. 76-78.

Buxbaum, H., Široký, H., Psychodrama. Poznámky k metodice a teorii, Čs. psychiatrie, 56, 1960, č. 5, s. 343-349.

Široký, H., M. S. Lebedinskij : Očerki psichoterapii, Čs. psychiatrie, 57, 1961, č. 2, s. 140-142.

Široký, H., John Gassner : Form and Idea in Modern Theatre, Čs. psychologie, 5, 1961, č. 2, s. 194-195.

Mišurec, J., Uhlíř, F., Široký, H., Homolová, D., EEG u pacientů léčených klasickými a modifikovanými elektrošoky, Čs. psychiatrie, 57, 1961, č. 4, s. 255-261.

Široký, H., O lásce, štěstí a rozumu, Červený květ, 7, 1962, č. 4, s. 118-120.

Široký, H., Únava a zdraví pracujících, Věda a život, 1962, č.4, s. 242.

Široký, H., Diagnostické aspekty psychodramatu, Čs. psychologie, 16, 1962, č. 2, s. 154-165.

Široký, H., Režim dne-základ správného životního stylu, Červený květ, 7, 1962, č. 8, s. 238-240.

- Široký, H., M. A. Sechehaye : Die symbolische
Wunscherfüllung, Čs. psychiatrie, 59, 1963, č. 1,
s. 69-70.
- Široký, H., Láska nejsou jen písmena, Červený květ, 8,
1963, č. 2, s. 48.
- Široký, H., ABC, Červený květ, 8, 1963, č. 6, s. 172.
- Široký, H., Riemann F.: Grundformen der Angst und
die Antinomien des Lebens, Čs. psychiatrie, 60, 1964,
č. 3, s. 215-216.
- Široký, H., Skupinová psychoterapie, Věda a život, 1964,
č. 7, s. 447.
- Široký, H., Slobodjanik A. P. : Psychoterapija, vnušenie,
gipnoz, Čs. psychiatrie, 60, 1964, č. 4, s. 285_287.
- Široký, H., Rodina, společnost a já. Závěrečný komentář,
Červený květ, 9, 1964, č. 10, s. 313-315.
- Široký, H., Obrazy, sochy a medicína, Nová svoboda
4. 10. 1964, s. 5.
- Široký, H., Navrátil, A., Psychodrama, Film a skutečnost,
Film a doba, 10, 1964, č. 10, s. 524-527.
- Široký, H., Ke skupinové psychologické diagnostice a terapii
neuróz, In Sborník prací FF UJEP, ř. filosof., B,
13, 1964, č. 11, s. 17-29.
- Široký, H., Vacková, M., Model zážitku imminence
u schizofrenie-příspěvek ke zkoumání struktury
schizofrenní osobnosti, referát na II. sjezdu ČSPS, Praha
1964.
- Široký, H., Perspektivy stárnutí, Kulturný život, 1965, 27, s. 2.
- Široký, H., Ako pôsobí film, Kulturný život, 20, 1965, č. 9, s. 8

- Široký, H., Co člověka napadne nad kulturou práce, Nová svoboda, 5. 9. 1965, s. 5.
- Široký, H., Rozpaky nad psychoanalýzou, Kulturný život, 20, 1965, č. 46, s. 3.
- Široký, H., Dopitová, L., Široká, H., Herecká úroveň psychiatrických pacientů v psychodramatu, referát na Celostátním sjezdu čs. psychologů, Praha 1965, In Sborník k výročí Psychiatrické léčebny ve Šternberku.
- Široký, H., O Mouchách a filosofických komplexech, Host do domu, 13, 1966, č. 1, s. 32-37.
- Široký, H., Psychoanalytický prostor poznání osobnosti, přednáška na slavnostním zasedání k šedesátým narozeninám doc. dr. R. Konečného v Brně 20. 4. 1966
- Kolaříková, O., Švancara, J., Široký, H., Míček, L., K šedesátinám (čes. psychologa) doc. dr. Roberta Konečného, Čs. psychologie, 10, 1966, č. 3, s. 273-277.
- Široký, H., Kosmická terapie: K otázkám Morenovy "léčby společnosti", Věda a život, 1966, č. 7, s. 418-422.
- Široký, H., Psychoterapie v sociálním poli moderního života, Čs. psychologie, 10, 1966, č. 5, s. 468-478.
- Široký, H., Pojmová výstavba psychoanalýzy a moderní fyziky, předneseno na XII. věd. prac. dnech moravských a slovenských psychiatrů, Olomouc 25.-26. 5. 1967, publikováno jako separát, 14 s.
- Široký, H., G. Siegmund : Rausch und Religion, Čs. psychologie, 11, 1967, č. 2, s. 190-191.

- Široký, H., Psychodrama as a Modern Instrument of Moral Education, In Sborník prací FF UJEP, Ř. Pedagog.-psych., 16, 1967, č. 2, s. 7-14.
- Široký, H., Capponi, V., D. Bakan : Sigmund Freud and the Jewish Mystical Tradition, Čs. psychologie, 12, 1968, č. 1, s. 101-102.
- Široký, H., Sebevražda pro všední den, Nová svoboda, 23. 6. 1968, Příl. s. 2.
- Říkovský, Š., Široký, H., Wiedermannová, L., Kleptomanie a patické přivlastňování, Čs. psychiatrie, 64, 1968, č. 5, s. 326-336.
- Široký, H., Sociální aspekty zdravotnického teamu, In Psychológia v zdravotníctve a súčasná prax, 1967, s. 49-55
- Široký, H., Mladí do života. Dialog, nebo boj generací ?, Nová svoboda, 5. 4. 1969, Příl. s. 2.
- Široký, H., Capponi, V., K suicidální mentalitě v mladém věku, Čs. psychologie, 13, 1969, č. 2, s. 122-134.
- Široký, H., Sociálně-psychologická koncepce J. L. Morena, Sociologica, 1, 1969, č. 1, s. 16-24.
- Široký, H., Eseje o duši a dramatu (Drama v naší civilizaci), Vysíláno v Čs. rozhlas-experimentální redakce, Bratislava 1969, 57 s. rukopisu.
- Široký, H., Individuum, skupina a národ v politické krizi. (Příspěvek k duševní hygieně a prevenci.) (Psychologie jedince a národů), Index 1969, č. 6, s. 10-13.
- Široký, H., Psychoterapie a psychologie, Čs. psychologie, 13, 1969, č. 6, s. 578-589.

- Široký, H., Obrazy Miroslava Netíka, Rovnost, 2. 4. 1970, s. 5.
- Široký, H., Walter Furrer : Objektivierung des Unbewussten,
Čs. psychologie, 14, 1970, č. 2, s. 204-205.
- Široký, H., C. G. Jung : Erinnerungen, Träume, Gedanken,
Čs. psychologie, 14, 1970, č. 4, s. 389-390.
- Široký, H., J. A. Sanford : Gottes vergessene Sprache,
Čs. psychologie, 14, 1970, č. 4, s. 400-401.
- Široký, H., Pět let zkušeností s vytvářením výcvikového střediska
pro psychology, Psycholog v Československu, 1970, 3/4,
s. 46-48.
- Široký, H., F. V. Bassin : Problema bessoznateľnogo, Čs.
psychologie, 14, 1970, č. 6, s. 621-624.
- Široký, H., Vacková, M., Problém katharse v psychodramatu,
Moravskoslezský referátový výběr, 1971, č. 4, př., s. 1-2
- Široký, H., Psychodrama a sociodrama, Moravskoslezský
referátový výběr, 1971, č. 4, př., s. 3-8.
- Široký, H., Dopitová, H., Široká, H., Herecká aktivita
psychiatrických pacientů v psychodramatu,
Moravskoslezský referátový výběr, 1971, č. 4, př. 3,
s. 9-27.
- Široký, H., Strnad, M., Funkce alter-ego v psychodramatu,
Moravskoslezský referátový výběr, 1971, č. 4, př., s. 27-
32.
- Široký, H., Hypnagogní oneiroidy, Moravskoslezský referátový
výběr, 1972, č. 2, př. 3, s. 10-21.

- Široký, H., Vacková, M., Model zážitku imminence u schizofrenie. Příspěvek ke zkoumání struktury schizofrenní osobnosti, Moravskoslezský referátový výběr, 1972, č. 2, př. 4, s. 21-26.
- Široký, H., Švehlíková, J., Příspěvek k problematice potlačení, Moravskoslezský referátový výběr, 1972, č. 2, př. 4, s. 26-33.
- Široký, H., Cesty redukující analýzy a klasifikující amplifikace, Moravskoslezský referátový výběr, 1973, č. 1, př. 3, s. 11-36.

6. Souhrn

Hugo Široký, jedna z nejvýraznějších osobností mezi našimi klinickými psychology, se narodil 25. dubna 1933 v Přerově. Studium odborné psychologie na filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně ukončil v roce 1957 diplomovou prací " Abstraktní a konkrétní myšlení u schizofrenie ". Po promoci nastoupil jako klinický psycholog do Psychiatrické léčebny v Opavě, kde začal v psychoterapii uplatňovat metodu psychodramatu a arteterapii. Od roku 1962 přednášel na JAMU v Brně hereckou psychologii. V roce 1963 přešel do Psychiatrické léčebny ve Šternberku, kde tvořivým způsobem rozvíjel rozličné formy psychoterapie, založil arteterapeutický atelier, vedl výcvikovou skupinu psychoterapeutického týmu, spolupodílel se na realizaci filmu " Psychodrama " a dokumentu o psychoterapii dětí. Zároveň od roku 1965 přednášel na katedře psychologie v Brně psychologii osobnosti a speciální psychopatologii, později také analytickou psychologii osobností, psychologii umění a psychodrama a arteterapii. V Psychiatrické léčebně ve Šternberku vytvořil pro studenty psychologie Studijní a výcvikové středisko, kde studenti procházeli psycho-terapeutickým výcvikem a heautognostickou přípravou. Přednášel také na katedře divadelní vědy filosofické fakulty v Brně arteterapii a psychologii umění. V roce 1970 získal titul kandidáta psychologických věd. V témže roce byl nucen z politických důvodů odejít ze školy, přerušit veškerou svou

pedagogickou a publikační činnost a byl omezen jen na svou klinickou práci v léčebně. 19. července 1972 tragicky zahynul.

Hugo Široký se zaměřil především na psychoterapii neuróz a psychóz, jak individuální tak skupinovou. Jako jeden z prvních našich klinických psychologů pracoval metodami vycházejícími z Jungovy analytické psychologie. Byl průkopníkem teorie a praxe psychodramatu a propagátorem jeho širšího uplatnění a také arteterapie, kterou vysoce fundovaným způsobem využíval jak v psychoterapii, tak v diagnostice. Dále se zabýval psychopatologií neuróz a psychóz, psychologií umění a zejména dynamickými teoriemi osobnosti. Patřil mezi naše nejzasvěcenější znalce psychoanalýzy a ostatních směrů hlubinné psychologie, zaujala ho především Jungova analytická psychologie.

H. Široký napsal pro posluchače psychologie skripta "Prolegomena k psychologii a psychopatologii neuróz " (1966) a spolu s kolektivem autorů učební text " Uvedení psychologa do psychiatrické léčebny " (1969). Psychologií umění se zabýval v textech " Úvod do herecké psychologie " (1964), "Nárys psychologie divadla a psychodramatu " (1969) a "Psychológia herca " (1972). Jako součást čtvrtého svazku skript " Psychologie XX. století " vydal monografii "Analytická psychologie C. G. Junga" (1971), ve které se pokusil zprostředkovat Jungovu teorii. Vydání jeho nejrozsáhlejšího a nejvýznamnějšího díla " Meze a obzory psychoanalýzy " bylo znemožněno normalizací. V této práci Široký kriticky vykládá problémy psychoanalýzy v souvislostech s ostatními směry hlubinné psychologie -

zejména Jungovy analytické psychologie - a moderní vědy a kultury. Napsal také mnoho odborných studií, recenzí, osvětových článků a esejů.

Široký výrazným způsobem ovlivnil řadu svých žáků, mnohým "otevřel cestu" klinické psychologie, někteří o něm dokonce hovoří jako o svém vzoru (např. dr. Běřák). Jeho přednášky se vyznačovaly vysokou odbornou úrovní, zároveň fascinovaly jeho tvůrčím přístupem k nim. Byl náročný k sobě i ke studentům, vyžadoval znalost odborného jazyka, směřoval zájem studentů také k etymologii a práci s literaturou. Jeho výcviková práce byla mnohým studentům zásadním přínosem pro jejich pozdější samostatnou činnost. Řada jeho spolupracovníků a žáků na něj s respektem a obdivem vzpomíná jako na všestrannou tvůrčí osobnost s obrovským záběrem.

Hugo Široký byl introvertní myslivý typ, s brilantním vyjadřováním, ústním i písemným, se schopností pohotově reagovat. Originální, vysoce tvůrčí, nadaná osobnost s přirozenou autoritou. Dovedl zaujmout a stimulovat lidi, byl velmi vstřícný a přívětivý, ale zároveň v podstatě uzavřený. Byl vášnivý fotograf, měl rád jazz. Imponoval svými jazykovými schopnostmi a filosofickým a kulturním rozhledem. V jeho osobě došlo ke vzácnému spojení vědce a umělce, teoretika a praktika. Podařilo se mu vytvořit významné dílo, přesto že "šel" proti duchu doby a navzdory jejím překážkám.

7. Závěr

Hugo Široký byl jedním z našich neoriginálnějších a nejnadanějších psychologů. Ke všemu co dělal, přistupoval s mimořádnou kreativitou a zaujetím, snad proto se mu dařilo vnášet nové prvky a přístupy do své práce, ať již to byla psychoterapie nebo výcvik studentů. Snažil se do všeho vnést nějakou alternativu, podívat se vlastním nezaujatým pohledem, uchopit problém odjinud, než se nabízelo ostatním. Byl to člověk s ohromnou vnitřní autonomií, který kladl důraz na nepředpojaté samostatné myšlení, respekt k lidské individualitě a na osobní svobodu člověka. Tato jeho osobní filosofie se projevovala v celém jeho životě a korespondovala také s jeho teoretickým pojetím psychologie a psychoterapie a s jeho praktickou činností klinického psychologa.

Musím přiznat, že psaní této práce nebylo pro mne lehké, neboť jsem byla osobností a dílem Huga Širokého příliš "pohlčena". Setkání s ním bylo pro mne velmi inspirativní a poučné a lituji, že nemám takového učitele. Bylo pro mne také velkou radostí, jakou má člověk vždy, když se sejde s někým, s kým má pocit, že si rozumí.

Literatura :

- Anzenbacher, A., Úvod do filozofie, SPN, Praha 1990
- Babin, P., Sigmund Freud. Tragedie nepochopení, Slovart,
Martin 1994
- Balcar, K., Úvod do studia psychologie osobnosti, Nakladatelství
Mach, Chrudim 1991
- Bárta, B., Některé základní rysy vývoje sociálního postavení
československé psychologie v průběhu 20-ti let po druhé
světové válce, In Sborník prací FF UJEP, Ř. I. Pedagog.-
psychol., 15, 1966, č. 1, s. 81-92.
- Borecký, V., Jungovské iniciativy a perspektivy, Čs. psychologie,
36, 1992, č. 5, s. 426-429.
- Bouchal, M., Kratochvíl, S., K syntetickému a diferencovanému
přístupu v psychoterapii neuróz, Čs. psychologie, 10,
1966, č. 5, s. 479-486.
- Černoušek, M., Šílenství v zrcadle dějin, Grada Avicenum,
Praha 1994
- Černoušek, M., Sigmund Freud. Dobyvatel nevědomí, Paseka,
Praha, Litomyšl 1996
- Freud, S., Psychopatologie všedního života. Sebrané spisy
Sigmunda Freuda, IV. kniha, Psychoanalytické
nakladatelství J. Kocourek, Praha 1996
- Halík, T., Proces individuace v pojetí hlubinné psychologie,
In Růžička, J.(ed), Psychoterapie, Triton, Praha 1992
- Hartl, P., Psychologický slovník, Nakladatelství Budka,
Praha 1993
- Jacobi, J., Psychologie C. G. Junga, Psychoanalytické
nakladatelství, Praha 1992

- Jung, C. G., Analytická psychologie - její teorie a praxe.
Tavistocké přednášky, Academia, Praha 1993
- Jung, C. G., Duše moderního člověka, Atlantis, Brno 1994
- Jung, C. G., Člověk a duše, Academia, Praha 1995
- Jung, C. G., Sto dopisů (Výbor z korespondence), Sagittarius,
Praha 1996
- Jung, C. G., Základní otázky analytické psychologie a
psychoterapie v praxi. Výbor z díla, svazek I.,
Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1996
- Knobloch, F., Wolf, E., Knobloch, J., Šváb, L., Neurosy,
SZN, Praha 1956
- Kocourek, J., Horizonty psychoanalýzy, Psychoanalytické
nakladatelství, Praha 1992
- Kondáš, O., Kratochvíl, S., Syřišťová, E., Psychoterapia a
reeducácia, Vydavateľstvo Osveta, Martin 1989
- Konečný, R., Pohled na psychologii ve zdravotnictví
v Československu do roku 1965, Čs. psychologie, 9,
1965, č. 5, s. 441-450.
- Konečný, R., Konference o psychologických a společenských
předpokladech současné psychoterapie, Čs. psychologie,
10, 1966, č. 3, s. 282-284.
- Konečný, R., Památce Huga Širokého, Psychológia a
patopsychológia dieťaťa, 8, 1973, č. 1, s. 87-88.
- Kratochvíl, S., Současný stav psychoterapie neuróz v
Československu, In Sborník prací FF UJEP, Ř. Filosof.
B, 13, 1964, č. 11., s. 31-39.
- Kratochvíl, S., Hugo Široký (Nekrolog), Čs. psychologie,
16, 1972, č. 6, s. 542.

- Kratochvíl, S., Psychoterapie, Avicenum, Praha 1987
- Michalová, C., Kritické poznámky k psychoanalýze, Rovnost,
Brno 1950
- Nakonečný, M., Široký H.: Analytická psychologie C. G. Junga,
Čs. psychologie, 36, 1992, č. 1, s. 93-94.
- Plichtová, J., Obsahová analýza a její možnosti využitia
v psychologii, separát, 1996
- Plocek, K., Památce PhDr. Huga Širokého, CSc.,
Čs. psychologie, 35, 1991, č. 4, s. 327-332.
- Plocek, K., Psychologický úděl Roberta Konečného, separát,
1995
- Sanford, J. A., Sny a léčení, Nakladatelství Tomáše Janečka,
Brno 1993
- Seznam přednášek na FF UJEP Brno 1965, 1966, 1967, 1968,
1969, 1970
- Schmidbauer, W., Psychologie, Lexikon základních pojmů,
Naše vojsko, Praha 1994
- Starý, R., Potíže s hlubinnou psychologií, Prostor, Praha 1990
- Stevens, A., Jung, Argo, Praha 1996
- Styx, P., Zacházení s bláznem, Společnost pro reklamu a tisk,
Brno 1992
- Svoboda, M., Metody psychologické diagnostiky dospělých,
CAPA, Praha 1992
- Vondráček, V., Holub, F., Fantastické a magické z hlediska
psychiatrie, Columbus, Bratislava 1993
- Vymětal, J., Úvod do psychoterapie, Psychoanalytické
nakladatelství, Praha 1992

Brno, duben 1997

Autor: Ivana Šebestíková

Vedoucí práce: PhDr. Věra Machů

Hugo Široký - osobnost a dílo

Hugo Široký byl jedním z nejvýraznějších a nejoriginálnějších psychologů u nás.

Po vystudování odborné psychologie na Filosofické fakultě v Brně v roce 1957, začal pracovat jako klinický psycholog, nejprve v Psychiatrické léčebně v Opavě, později v Psychiatrické léčebně ve Šternberku.

Zaměřil se především na psychoterapii, individuální i skupinovou, byl průkopníkem metody psychodramatu a arteterapie. Zabýval se také psychopatologií a psychologií umění. Patřil mezi naše nejzasvěcenější znalce psychoanalýzy a ostatních směrů hlubinné psychologie, především Jungovy analytické psychologie, jejíž postupů využíval také ve své praxi.

Od roku 1962 přednášel na JAMU v Brně hereckou psychologii a od roku 1965 na katedře psychologie Filosofické fakulty v Brně psychologii osobnosti a psychopatologii. V Psychiatrické léčebně ve Šternberku vytvořil pro studenty psychologie Studijní a výcvikové středisko. V roce 1970 musel z fakulty odejít.

V první části této práce se věnuji životopisu H. Širokého, v části druhé zvažuji jeho psychoterapeutické aktivity a v části třetí činnost výcvikového střediska. Součástí je také bibliografický soupis všech dostupných prací Huga Širokého.

Ivana Šebestíková